

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

*«Η επίδραση της προσωπικότητας του ατόμου στη σχέση μεταξύ γονεϊκής απόρριψης και
ευαισθησίας στην απόρριψη σε ενήλικες»*

Φοιτητρια: Λυγιά Άννα – Σταυρούλα

A.M.: 2528

Εποπτεύων καθηγητής: κος Γιοβαζολιάς Θεόδωρος

Ρέθυμνο, 2015

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	5
1.1.Θεωρία γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης (Parental Acceptance – Rejection Theory).....	6
1.2.Θεωρία ευαισθησίας στην απόρριψη (Rejection Sensitivity Theory).....	20
1.3.Γονεϊκή απόρριψη, ευαισθησία στην απόρριψη και προσωπικότητα.....	27
Κεφάλαιο 2: Μέθοδος.....	30
2.1. Δείγμα.....	30
2.2. Εργαλεία.....	30
2.3. Διαδικασία.....	33
2.4.Πλάνο ανάλυσης.....	34
Κεφάλαιο 3: Αποτελέσματα.....	35
Κεφάλαιο 4: Συζήτηση.....	41
Κλινικές εφαρμογές.....	47
Περιορισμοί.....	48
Μελλοντική έρευνα.....	48
Βιβλιογραφία.....	50
Παράρτημα.....	63

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα μελέτησε: α) τον τροποποιητικό ρόλο της προσωπικότητας στη σχέση μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης και της ευαισθησίας στην απόρριψη και β) τον διαμεσολαβητικό ρόλο της προσωπικότητας στη σχέση μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης και της ευαισθησίας στην απόρριψη. Το δείγμα αποτέλεσαν 178 φοιτητές, ελληνικής καταγωγής (57 άνδρες, 121 γυναίκες, 18 – 25 ετών) και η συλλογή δεδομένων έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, την αντίληψη των ατόμων για την πατρική και μητρική απόρριψη, την ευαισθησία στην απόρριψη και τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Τόσο η τροποποιητική όσο και η διαμεσολαβητική επίδραση της προσωπικότητας εξετάστηκε με τη χρήση του προγράμματος PROCESS. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η προσωπικότητα δεν ασκεί τροποποιητικό ρόλο στη σχέση μεταξύ γονεϊκής απόρριψης και ευαισθησίας στην απόρριψη. Τουναντίον, η προσωπικότητα και, συγκεκριμένα, ο νευρωτισμός ασκεί διαμεσολαβητικό ρόλο στην προαναφερθείσα σχέση. Ακόμη, βρέθηκε ότι η διαμεσολάβηση είναι εντονότερη α) στη σχέση μεταξύ μητρικής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη και β) στους άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και κλινικές εφαρμογές συζητούνται επίσης.

Λέξεις – κλειδιά: γονεϊκή αποδοχή – απόρριψη, ευαισθησία στην απόρριψη, προσωπικότητα, μελέτη τροποποίησης - διαμεσολάβησης

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον

Αριστοτέλης

Ο Αριστοτέλης, στο έργο του «Πολιτικά» (Αριστοτέλης, 2006), αναφέρει ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικό ον. Με άλλα λόγια, προκειμένου να μπορέσει το άτομο να εξελιχθεί σε ολοκληρωμένη προσωπικότητα, να προσδιορίσει την ταυτότητά του, να δώσει νόημα στην ύπαρξή του, αλλά και να αναπτύξει υγιείς και ισορροπημένες σχέσεις με τους άλλους κατά τη διάρκεια της ζωής του, θα πρέπει να έχει ικανοποιηθεί η ανάγκη του να ανήκει σε μια ομάδα και να γίνεται αποδεκτό από αυτήν (Butler, Doherty, & Potter, 2007). Τουναντίον, όταν το άτομο έρχεται νωρίς σε επαφή με την απόρριψη από αυτούς που θεωρεί σημαντικούς, αυξάνονται οι πιθανότητες να αναπτύξει τόσο προσωπικά όσο και διαπροσωπικά προβλήματα. Επομένως, από τη στιγμή της γέννησής του, ο άνθρωπος πρέπει να νιώσει αποδεκτός και αγαπητός προκειμένου να μπορέσει να αναδειχθεί σε μια υγιή πνευματικά, ψυχικά και σωματικά οντότητα (Çardak, Sarıçam, & Onur, 2012).

Η ανάγκη του ανήκειν είναι ζωτικής σημασίας για τον άνθρωπο. Ο Duck (1999, όπως αναφ. στο Rohner, & Khaleque, 2002) υποστηρίζει πως οι διαπροσωπικές σχέσεις επηρεάζουν σημαντικά την ανάπτυξη του ατόμου ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, εθνικότητας, κουλτούρας, καθώς και γεωγραφικών και κοινωνικοοικονομικών παραγόντων. Ειδικότερα για το αναπτυσσόμενο άτομο, η σχέση που θα διαμορφωθεί κατά την παιδική του ηλικία μεταξύ του ιδίου και των γονιών του είναι μείζονος αξίας. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Rohner, & Khaleque, 2002), η ποιότητα αυτής της σχέσης, το αν, δηλαδή, αυτή διακρίνεται από αποδοχή και αγάπη ή από απόρριψη εκ μέρους των γονιών, αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της ψυχολογικής και διανοητικής ανάπτυξης και λειτουργικότητας του ατόμου παγκοσμίως. Εν ολίγοις, φαίνεται ότι ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα του ατόμου, από την παιδική

έως και την ενήλικη ζωή του, διαμορφώνεται βάσει των πρώιμων σχέσεων που αυτό αναπτύσσει με τους γονείς του (Perris, Eisemann, Ericsson, von Knoring, & Perris, 1983).

Ακόμη, όπως αναφέρουν οι Baumeister και Leary (1995), η αίσθηση του ατόμου ότι ανήκει σε κάποια ομάδα αποτελεί θεμελιώδες κίνητρο προκειμένου αυτό να καλλιεργήσει αρμονικές και ανθεκτικές στο χρόνο σχέσεις με τους αποκαλούμενους στη διεθνή βιβλιογραφία «σημαντικούς άλλους». Η «Θεωρία δεσμού» του Bowlby (1982) προβλέπει ότι ο βαθμός της λειτουργικότητας ενός ενήλικα ως προς τις διαπροσωπικές του σχέσεις εξαρτάται από την ποιότητα του δεσμού που αυτός ανέπτυξε με τους γονείς του και ιδιαίτερα με τη μητέρα του κατά την παιδική του ηλικία. Οι κλασικές θεωρίες προσωπικότητας (Downey, & Feldman, 1996) αναφέρουν ότι βάσει του δεσμού αυτού, το παιδί αναπτύσσει τα νοητικά μοντέλα του εαυτού και των σχέσεών του με τους άλλους, τα οποία με τη σειρά τους επηρεάζουν την ποιότητα των σχέσεων που θα δημιουργήσει στο μέλλον. Επομένως, οι δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει το άτομο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του στις διαπροσωπικές του σχέσεις εφορμούν από το πόσο ευαίσθητο είναι ως προς την απόρριψη, το οποίο με τη σειρά του εδράζεται στην γονεϊκή αποδοχή ή απόρριψη που έλαβε κατά την παιδική ηλικία (Downey, & Feldman, 1996).

Στις παραγράφους που ακολουθούν επιχειρείται μια περαιτέρω διερεύνηση, βάσει της διεθνούς βιβλιογραφίας, των ζητημάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω και τίθενται ο σκοπός και τα ερωτήματα της παρούσας έρευνας.

1.1. Θεωρία γονεϊκής αποδοχής - απόρριψης (Parental Acceptance- Rejection Theory)

Το ζήτημα της γονεϊκής αποδοχής και απόρριψης απασχολεί τους ερευνητές ήδη από το 1890 (Rohner, 2008). Ωστόσο, η συστηματική μελέτη του φαινομένου ξεκίνησε μόλις τη δεκαετία του 1930. Ο Sullivan (Hussain, & Munaf, 2012) υποστήριξε πως η αντίληψη του ατόμου για τον εαυτό είναι βασικό συστατικό της προσωπικότητας. Η αντίληψη αυτή, σύμφωνα με τη

θεωρία του, αναπτύσσεται μέσω της αλληλεπίδρασης του ατόμου με τους σημαντικούς άλλους και καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αλληλεπιδρά αργότερα στα διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια στα οποία βρίσκεται. Ο Bowlby (1988) στη θεωρία δεσμού του ανέφερε ότι ανάλογα με την ευαισθησία και το βαθμό ανταπόκρισης των γονιών στις ανάγκες του παιδιού, αυτό σχηματίζει νοητικές αναπαραστάσεις ενός αξιόπιστου άλλου αλλά κι ενός άξιου αγάπης εαυτού.

Η διαμόρφωση των νοητικών αναπαραστάσεων του εαυτού, του άλλου και του κόσμου συνδέονται άρρηκτα με τη συμπεριφορά των γονιών απέναντι στο παιδί σύμφωνα με τη θεωρία του Bowlby (Bowlby, 1988; Sentse, Lindenberg, Omvlee, Ormel, & Veenstra, 2009). Αναλυτικότερα, όταν ο γονιός απορρίπτει κατ' εξακολούθηση το παιδί, τα νοητικά αυτά μοντέλα στρεβλώνονται, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται αρνητικά τόσο ο τρόπος με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται τη δράση των άλλων όσο και η συμπεριφορά του προς αυτούς (Besser, & Priel, 2009). Η συνεχής απόρριψη εκ μέρους του γονέα καλλιεργεί στο παιδί αισθήματα διστακτικότητας, εχθρότητας κι επιθετικότητας απέναντι στους άλλους λόγω του φόβου απόρριψης από αυτούς (Dwairy, 2010). Ακόμη, οδηγεί σε μειωμένη αυτοεικόνα, καταθλιπτικό συναίσθημα, απαισιοδοξία και άλλα αρνητικά συναισθήματα καθώς το άτομο νιώθει ανίκανο να κερδίσει την αγάπη των άλλων (Rohner, & Rohner, 1980).

Σύμφωνα με τους ερευνητές, το ίδιο μοντέλο δεσμού που δρα κατά την παιδική ηλικία συνεχίζει να δρα και στην ενήλικη περίοδο του ατόμου (Maxwell, Spielmann, Joel, & MacDonald, 2013). Κατά την παιδική ηλικία, ένας ιδανικός και υγιής δεσμός με τους γονείς λειτουργεί με δύο τρόπους: σε περίπτωση που το άτομο δεν απειλείται, λειτουργεί ως ασφαλές εφαλτήριο για την εξερεύνηση του κόσμου ενώ, σε περίπτωση απειλής, δρα ως πηγή ανακούφισης και ασφάλειας (Maxwell et al., 2013). Κατά την ενηλικίωση, τον ρόλο της φιγούρας δεσμού αναλαμβάνουν, πέρα από τους γονείς και άλλα άτομα με τα οποία το άτομο έχει αναπτύξει στενές σχέσεις καθώς και νοητικές αναπαραστάσεις της φιγούρας αυτής που

ενεργοποιούνται σε περίπτωση φυσικής απουσίας του άλλου. Μάλιστα, το σύστημα αυτό τείνει να ενεργοποιείται σε περιπτώσεις απειλής και δυστυχίας προκειμένου να προκαλέσει την επιθυμητή αντίδραση υποστήριξης και ασφάλειας από τη φιγούρα δεσμού, όπως ακριβώς και κατά την παιδική ηλικία. Σύμφωνα με τους Maxwell et al. (2013), όταν η φιγούρα δεσμού δεν είναι διαθέσιμη, σωματικά ή νοητικά, τότε η δυστυχία του ατόμου δεν ανακουφίζεται, γεγονός που οδηγεί είτε σε στρατηγικές αποφυγής είτε σε στρατηγικές υπερενεργοποίησης απέναντι τόσο στην απειλή όσο και στη φιγούρα δεσμού.

Από τη δεκαετία του 1930 κι εφεξής, ψυχολόγοι από διάφορους κλάδους χρησιμοποίησαν διακριτές μεταξύ τους μεθόδους κι εργαλεία προκειμένου να εξετάσουν τις παραμέτρους της γονεϊκής συμπεριφοράς και τις επιδράσεις της στην ψυχική και διανοητική ανάπτυξη του ατόμου. Στον 21^ο αιώνα, πέντε ερευνητικά προγράμματα σχετικά με το συγκεκριμένο αντικείμενο κεντρίζουν το ενδιαφέρον (Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2005): το πρόγραμμα των Rollins και Thomas για τη γονεϊκή υποστήριξη (parental support), το μοντέλο της Baumrind για τους τέσσερις τύπους γονέων, το μοντέλο της ευαισθησίας στην απόρριψη των Downey, Feldman και συνεργατών, το ερευνητικό πρότυπο των νευροεπιστημών (Khaleque, & Rohner, 2002), καθώς και η θεωρία του Rohner, η οποία θα εξεταστεί λεπτομερέστερα στις επόμενες παραγράφους. Με εξαίρεση το τελευταίο μοντέλο, τα υπόλοιπα εστιάζουν κυρίως στη μελέτη των Ευρωπαίων και των Αμερικανών. Τέλος, υπάρχουν τουλάχιστον τρία διεθνή ερευνητικά προγράμματα για την αποδοχή – απόρριψη: αυτό των Perris, Emmelkamp και συνεργατών που βασίζεται στη χορήγηση ενός ερωτηματολογίου αυτοαναφοράς, το EMBU (σουηδικό ακρωνύμιο για το Embu Minnen Beträffande Uppfostran), αυτό των Parker και συνεργατών που στηρίζεται στη χορήγηση ενός ψυχομετρικού εργαλείου που αποκαλείται PBI (Parental Bonding Instrument) και αυτό των Chen και συνεργατών (Petrowski, Berth, Schmidt, Schumacher, Hinz, & Brähler, 2009).

Όπως αναφέρουν οι Rohner, Khaleque και Cournoyer (2012), η θεωρία γονεϊκής αποδοχής - απόρριψης είναι μια θεωρία για την κοινωνικοποίηση και την ανάπτυξη του ατόμου βασισμένη σε εμπειρικά δεδομένα. Πρωταρχικός σκοπός της θεωρίας είναι η πρόβλεψη αλλά και η ερμηνεία των βασικών αιτιών, συνεπειών και άλλων παραμέτρων της διαπροσωπικής αποδοχής και απόρριψης, κυρίως της γονεϊκής (Rohner et al., 2012). Οι θιασώτες της θεωρίας επιχειρούν να απαντήσουν σε πέντε βασικά ερωτήματα, τα οποία εντάσσονται σε τρεις υποκατηγορίες της αρχικής θεωρίας και αφορούν διαφορετικές παραμέτρους της αποδοχής – απόρριψης από τους «σημαντικούς άλλους»: τη θεωρία προσωπικότητας (personality subtheory), τη θεωρία διαχείρισης (coping subtheory) καθώς και τη θεωρία των κοινωνικοπολιτιστικών συστημάτων (sociocultural systems subtheory) (Rohner, & Khaleque, 2002).

Σύμφωνα με το μοντέλο του Schaefer (Demetriou, & Christodoulides, 2006), η ανατροφή ενός παιδιού ορίζεται από δύο άξονες. Ο οριζόντιος άξονας αναφέρεται στην αποδοχή ή απόρριψη που δέχεται το άτομο από τους γονείς του, με το ένα άκρο του συνεχούς να αποτελεί η επιθετικότητα και το άλλο η αγάπη και η ζεστασιά (Roelofs, Meesters, Huurne, Bamelis, & Murts, 2006). Ο κάθετος άξονας αναφέρεται στο πόσο ελεγκτικός ή όχι είναι ο γονέας, με το ένα άκρο του άξονα να αναφέρεται στην απόλυτη αυτονομία και το άλλο στον απόλυτο έλεγχο εκ μέρους του γονέα (Rohner, & Pettengrill, 1985). Οι δύο αυτοί άξονες (της στοργής και του ελέγχου) είναι ανεξάρτητοι μεταξύ τους (Rohner, & Pettengrill, 1985). Ωστόσο, όσο περισσότερο γίνεται αντιληπτή από το παιδί η συμπεριφορά του γονιού ως ελεγκτική, τόσο αυξάνουν οι πιθανότητες να εκλαμβάνεται και ως απορριπτική (Rohner, & Pettengrill, 1985). Εξάιρεση σε αυτόν τον κανόνα αποτελούν κοινωνίες, όπως αυτή της Κορέας, όπου η υπακοή στην οικογένεια κρίνεται ως αναγκαία για τη διατήρηση του θεσμού της οικογένειας και, ως εκ τούτου, ζητήματα που αντιμετωπίζονται ως προσωπική υπόθεση στις δυτικές κοινωνίες αποτελούν οικογενειακό θέμα συζήτησης σε κοινωνίες όπως η

κορεάτικη (Rohner, & Pettengrill, 1985). Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, όλες οι γονεϊκές συμπεριφορές μπορούν να τοποθετηθούν πάνω στους δύο αυτούς άξονες, ορίζοντας κι ένα διαφορετικό τρόπο ανατροφής (Ahmed, Rohner, Khaleque, & Gielen, 2010). Τόσο ο υπερβολικός έλεγχος όσο και η συνεχής απόρριψη οδηγούν σε αυξημένα επίπεδα αυτοκριτικής και μειωμένα επίπεδα αυτοεπιβεβαίωσης που με τη σειρά τους δημιουργούν πληθώρα γνωστικών και συναισθηματικών δυσλειτουργιών, όπως η κατάθλιψη (Irons, Gilbert, Baldwin, Baccus, & Palmer, 2006).

Βάσει της διεθνούς έρευνας που πραγματοποιείται στα πλαίσια της θεωρίας, η γονεϊκή απόρριψη εκδηλώνεται ως συνδυασμός τεσσάρων χαρακτηριστικών (Rohner, & Rohner, 1980): 1) έλλειψη στοργής, 2) εχθρότητα κι επιθετικότητα, 3) αδιαφορία και αμέλεια, 4) μη διαφοροποιημένη απόρριψη (Dwairy, 2010; Kitahara, 1987). Ως μη διαφοροποιημένη απόρριψη νοείται η αίσθηση του ατόμου ότι οι γονείς του δεν ενδιαφέρονται πραγματικά για αυτό ή δεν το αγαπούν αρκετά, μολονότι δεν υπάρχουν έμπρακτες ενδείξεις και συμπεριφορές των γονέων που να υποδηλώνουν κάτι τέτοιο (Dwairy, 2010). Η κατηγοριοποίηση αυτή έχει πολλά κοινά και με την κατηγοριοποίηση της Glaser (2002), η οποία ορίζει τη συναισθηματική κακοποίηση βάσει των εξής παραμέτρων: 1) συναισθηματική μη διαθεσιμότητα, ανευθυνότητα και αμέλεια, 2) αρνητική ανατροφοδότηση προς το παιδί, 3) αλληλεπίδραση με το παιδί μη αποδεκτή βάσει του αναπτυξιακού του σταδίου, 4) αποτυχία αναγνώρισης ή αποδοχής της αυτονομίας και των ψυχολογικών ορίων του παιδιού, 5) αποτυχία προώθησης της κοινωνικοποίησης του παιδιού.

Αντιστοίχως, η γονεϊκή στοργή μπορεί να εκδηλωθεί με διαφορετικούς τρόπους (Demetriou, & Christodoulides, 2006). Οι εκφράσεις στοργής μπορεί να είναι σωματικές, όπως η αγκαλιά, το φιλί και η φροντίδα, λεκτικές, όπως η φιλοφρόνηση και συμβολικές μέσω, επί παραδείγματι, της χρήσης κάποιων πολιτισμικά αποδεκτών χειρονομιών (Rohner et al., 2005). Οι διαφορετικές αυτές εκδηλώσεις στοργής, σε συνδυασμό με πλήθος άλλες

συμπεριφορές φροντίδας, ανατροφής, υποστήριξης και αγάπης ορίζουν τα συμπεριφορικά πλαίσια εκδήλωσης της γονεϊκής αποδοχής (Khaleque, & Rohner, 2002).

Αξίζει να επισημανθεί ότι η γονεϊκή αποδοχή – απόρριψη μπορεί να μελετηθεί από δύο οπτικές γωνίες. Η μία αφορά το πώς το άτομο αντιλαμβάνεται τη συμπεριφορά των γονιών του ως απορριπτική ή όχι και αναφέρεται ως φαινομενολογική σκοπιά (Hussain, & Munaf, 2012). Η δεύτερη αφορά το πώς γίνεται αντιληπτή βάσει ενός εξωτερικού παρατηρητή και αναφέρεται ως συμπεριφορική σκοπιά. Συνήθως, όπως επισημαίνουν και οι Rohner et al. (2012), τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις δύο αυτές σκοπιές συμπίπτουν. Ωστόσο, σε περίπτωση που αυτές διαφέρουν σημαντικά, ο ερευνητής οφείλει να λάβει υπόψη του την οπτική γωνία του ατόμου, δηλαδή τη φαινομενολογική σκοπιά (Rohner et al., 2005). Άλλωστε, όπως αναφέρει ο Kagan (Rohner et al., 2012), η έκφραση της αποδοχής ή της απόρριψης γίνεται συνήθως μέσω συμβολικών και όχι μέσω μετρήσιμων συμπεριφορών.

Προτού διερευνηθεί περαιτέρω η θεωρία του Rohner, πρέπει να διευκρινιστεί ο όρος «σημαντικός άλλος» που χρησιμοποιείται τόσο από τους θιασώτες της θεωρίας όσο και από τους υποστηρικτές της θεωρίας δεσμού (Kourkoutas, & Erkman, 2011). Σύμφωνα με τους ερευνητές «σημαντικός άλλος» αποκαλείται οποιοσδήποτε διατηρεί μια σχετικά μακρόχρονη συναισθηματική σχέση με το άτομο, είτε πρόκειται για παιδί είτε για ενήλικο, εκλαμβάνεται από το άτομο ως ιδιαίτερης αξίας στη ζωή του και ο οποίος δεν μπορεί να αντικατασταθεί από οποιονδήποτε άλλον (Rohner, 2008). Υπό το πρίσμα αυτό, οι γονείς νοούνται ως «σημαντικοί άλλοι» για κάθε άτομο ενώ, επιπροσθέτως, καλύπτουν την ανάγκη του ατόμου για συναισθηματική ασφάλεια, χαρακτηριστικό που δεν παρατηρείται σε όλες τις σχέσεις του ατόμου με τους «σημαντικούς άλλους» της ζωής του. Για τον λόγο αυτό, οι γονείς αναφέρονται και ως φιγούρες δεσμού. Βάσει της θεωρίας του Erikson (1977), η καλλιέργεια της εμπιστοσύνης κατά το πρώτο έτος ζωής του παιδιού είναι καθοριστικής σημασίας για την

ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και την επιτυχή διαχείριση των στόχων των επόμενων αναπτυξιακών σταδίων.

Γίνεται αντιληπτό ότι ο όρος γονεϊκή αναφέρεται πλέον καταχρηστικά στη θεωρία (Rohner et al., 2012). Η θεωρία αναφέρεται πλέον ως IPARTheory (interpersonal acceptance – rejection theory) καθώς οι ερευνητές, κατόπιν έρευνας, παρατήρησαν πως τα άτομα, είτε παιδιά είτε ενήλικες, αντιλαμβάνονται με τον ίδιο τρόπο την αποδοχή και την απόρριψη είτε αυτές προέρχονται από τους γονείς τους είτε από άλλα σημαντικά πρόσωπα στη ζωή τους. Επιπλέον, οι Rohner και συν. (Rohner, 2014) παρατήρησαν πως και η απόκριση των ατόμων στην αποδοχή – απόρριψη από άλλα σημαντικά πρόσωπα δε διαφέρει από την απόκρισή τους στην αποδοχή – απόρριψη των γονιών τους. Αναλυτικότερα, οι επιπτώσεις της απόρριψης μπορεί να είναι σημαντικές είτε προέρχονται από τους γονείς είτε από άλλα σημαντικά πρόσωπα όπως είναι οι συνομήλικοι κατά την παιδική ηλικία και ο ερωτικός σύντροφος κατά την ενήλικη ζωή (Dwairy, 2010; Rohner, 2008). Η πρώτη έρευνα που διεξήχθη στα πλαίσια της διευρυμένης αυτής θεώρησης της αποδοχής και απόρριψης από τους Rohner και Khaleque το 2001 έδειξε ότι ο ισχυρότερος προβλεπτικός παράγοντας ψυχικής υγείας και προσαρμογής για τους άντρες είναι η αποδοχή από τη σύντροφο, μολονότι στη σχέση αυτή μεσολαβεί η θύμηση της πατρικής (και όχι της μητρικής) αποδοχής κατά την παιδική ηλικία (Rohner, 2008). Αντιστοίχως, η ψυχική υγεία των γυναικών εξαρτάται τόσο από την πατρική (αλλά όχι τη μητρική) αποδοχή όσο και από την αποδοχή του συντρόφου εξίσου (Rohner et al., 2005).

Σε προηγούμενη παράγραφο επισημάνθηκε ότι τα πέντε βασικά ερωτήματα στα οποία επιχειρεί να απαντήσει η θεωρία του Rohner υπάγονται σε τρεις υποκατηγορίες της θεωρίας. Κάθε υποκατηγορία απαντά και σε διαφορετικά ερωτήματα (Rohner, & Khaleque, 2002). Στα πλαίσια της θεωρίας προσωπικότητας, γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν δύο ερωτήματα

(Ahmed et al., 2010). Το πρώτο αφορά στο κατά πόσο τα παιδιά, ανεξαρτήτως κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου, φυλής ή εθνικότητας, φύλου ή οποιασδήποτε άλλης διαφοροποίησης, αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο στην αποδοχή και την απόρριψη από τους γονείς και εν γένει από τους παρόχους φροντίδας (Rohner, 2008). Το δεύτερο ερώτημα αφορά στο κατά πόσο η αρχική αυτή αντίληψη της αποδοχής ή απόρριψης επιδρά στη ζωή του ατόμου μετέπειτα, κατά την εφηβεία και την ενήλικη περίοδο. Τουτέστιν, επιχειρείται να προβλεφθούν και να ερμηνευθούν οι βασικές συνέπειες του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνεται το άτομο τη συμπεριφορά των γονιών του ως απορριπτική ή όχι στην προσωπικότητα, καθώς και στην ψυχολογική και διανοητική του κατάσταση (Rohner, 2008), στην επιλογή συντρόφων που φέρουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους γονείς και στην καθολικότητα της ανάπτυξης του «συνδρόμου αποδοχής – απόρριψης» ως αποτέλεσμα της δυσπροσαρμοστικότητας που εμφανίζουν άτομα που έχουν απορριφθεί (Demetriou, & Christodoulides, 2011).

Στα πλαίσια της θεωρίας διαχείρισης επιχειρείται να αναδυθούν οι παράγοντες εκείνοι που επιτρέπουν σε κάποια άτομα να διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά την απόρριψη που έχουν δεχθεί κατά την παιδική τους ηλικία (Ahmed et al., 2010). Τέλος, η τρίτη θεωρία εξετάζει τα εξής δύο ερωτήματα: αφενός, το λόγο για τον οποίο οι γονείς διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις πρακτικές ανατροφής που εφαρμόζουν και, αφετέρου, το κατά πόσο τόσο η κοινωνία όσο και το κάθε άτομο εντός αυτής διαμορφώνουν τη στάση τους απέναντι στην αποδοχή και την απόρριψη βάσει της τάσης που έχει η πλειοψηφία των γονιών της κοινωνίας. Το πλέον ανεπτυγμένο τμήμα της θεωρίας και αυτό που απασχολεί την προκείμενη έρευνα είναι αυτό που αφορά την προσωπικότητα (Ahmed et al., 2010).

Ο όρος προσωπικότητα αναφέρεται, στα πλαίσια της θεωρίας, στα σχετικά σταθερά νοητικά σχήματα αλλά και στις σχετικά επαναλαμβανόμενες αποκρίσεις του ατόμου σε διαφορετικά πλαίσια και καταστάσεις. Τα νοητικά σχήματα αναφέρονται στην οργανωμένη και

παγιωμένη, αλλά συνήθως άδηλη, αντίληψη του ατόμου για τον εαυτό, τους άλλους και τον κόσμο (Rohner, & Khaleque, 2002). Τα σχήματα αυτά δομούνται βάσει συναισθηματικά έντονων συμβάντων του παρελθόντος αλλά και βάσει της τρέχουσας εμπειρίας (Besser, & Priel, 2009). Οι Baldwin (1992), Epstein (1994), Clausen, Crick & Dodge (Rohner et al., 2012), σε ανεξάρτητες μελέτες καταλήγουν στο ότι, βάσει των νοητικών αυτών σχημάτων, που επηρεάζουν το είδος αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αποθηκεύονται και ανακαλούνται οι μνήμες, το άτομο αντιλαμβάνεται, ερμηνεύει και αντιδρά στις νέες εμπειρίες, συμπεριλαμβανομένων και των διαπροσωπικών σχέσεων (Irons et al., 2006; Khaleque, & Rohner, 2002). Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, κάθε συμπεριφορά ενέχει ένα κίνητρο, επηρεάζεται τόσο από εξωγενείς (περιβαλλοντικούς) όσο και από ενδογενείς (συναισθηματικούς, βιολογικούς και γνωστικούς) παράγοντες και συνήθως παρουσιάζει σταθερότητα και μεθοδικότητα σε βάθος χρόνου και ανεξαρτήτως χώρου.

Η θεωρία του Rohner υποστηρίζει ότι η γονεϊκή απόρριψη έχει σημαντικές επιπτώσεις στην προσωπικότητα του ατόμου (Rohner, & Rohner, 1980). Η άποψη αυτή συμφωνεί με την ψυχαναλυτική προσέγγιση, η οποία πρεσβεύει ότι οι πρώιμες εμπειρίες του ατόμου με τους γονείς του είναι καθοριστικής σημασίας για τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του (Schlette, Brandstrom, Eisemann, Sigvardsson, Nylander, Adolfsson & Perris, 1998). Ειδικότερα, τα άτομα που νιώθουν ότι έχουν δεχτεί απόρριψη από τους «σημαντικούς άλλους» τείνουν να είναι περισσότερο αγχώδη και ανασφαλή (Ahmed et al., 2010). Καθώς η ανάγκη συναισθηματικής ασφάλειας είναι εγγενής (Rohner, 2008), τα άτομα αυτά, σε μια προσπάθεια να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους και να αποσβέσουν τα αρνητικά αυτά συναισθήματα συχνά εντείνουν τις προσπάθειές επίτευξης θετικής απόκρισης στις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Ως ενήλικες, τα άτομα μπορεί να αναζητήσουν τη θετική απόκριση των σημαντικών άλλων μέσω περισσότερο συμβολικών συμπεριφορών, όπως η εξασφάλιση της επιβεβαίωσης, της υποστήριξης ή της παρηγοριάς (Khaleque, & Rohner,

2002). Με άλλα λόγια, τείνουν να αναπτύσσουν μεγαλύτερη εξάρτηση σε σχέση με τα άτομα που νιώθουν ότι γίνονται αποδεκτά από τους άλλους (Maxwell et al., 2013; Rohner, & Rohner, 1980). Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται πιο έντονα στις γυναίκες από τους άντρες (Kitahara, 1987).

Πέρα από την εξαρτητική συμπεριφορά, η απόρριψη από τους «σημαντικούς άλλους» μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη και άλλων χαρακτηριστικών ψυχολογικής και συναισθηματικής δυσπροσαρμοστικότητας (Hussain, & Munaf, 2012) καθώς και γνωστικής ανεπάρκειας (Ahmed et al., 2010; Hamilton, 1972). Αναλυτικότερα, τα άτομα αντιμετωπίζουν προβλήματα διαχείρισης της εχθρότητας κι επιθετικότητας (Ahmed et al., 2010). Βάσει ερευνών, η πατρική απόρριψη φαίνεται να επιδρά περισσότερο στην ανάπτυξη εχθρότητας και για τα δύο φύλα σε σχέση με τη μητρική απόρριψη, ακόμη και στην ανάπτυξη συμπεριφοράς τύπου A (Emmelkamp, & Karsdorp, 1987; Meesters, Muris, & Esselink, 1995). Ακόμη, τα άτομα αυτά είναι συναισθηματικά ανώριμα κι αναπτύσσουν είτε μια ανώριμη εξάρτηση, όπως επισημάνθηκε προηγουμένως, είτε μια αμυντική ανεξαρτησία στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Demetriou, & Christodoulides, 2006). Τα αμυντικώς ανεξάρτητα άτομα μπορεί να μην αναζητούν τόσο έκδηλα θετική ανταπόκριση ωστόσο, αν και συχνά δεν το αναγνωρίζουν ή το αρνούνται, εξακολουθούν και αποζητούν τη ζεστασιά και την υποστήριξη πολύ πιο έντονα από άτομα τα οποία αισθάνονται συναισθηματικά ασφαλή (Rohner, & Rohner, 1980). Εξού και ορισμένα συχνά απορρίπτουν πρώτοι άτομα που αισθάνονται είτε ότι θα τα απορρίψουν είτε ότι δεν τα αποδέχονται όπως επιθυμούν, γεγονός που επιφέρει σημαντικά προβλήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Besser, & Priel, 2009; Stimpson, Tyler, & Hoyt, 2005). Το φαινόμενο αυτό οφείλεται στη χαμηλή αυτοεκτίμηση, στην υψηλή παρορμητικότητα, στην αυξημένη επιθετικότητα και στον ανασφαλή δεσμό που χαρακτηρίζουν τα άτομα αυτά (Demetriou, & Christodoulides, 2011).

Επιπλέον, οι Schlette et al., (1998) διαπίστωσαν ότι κάποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας όπως η ευθυνοφοβία και η εξάρτηση από ανταμοιβή παρουσιάζουν θετική εξάρτηση με την απόρριψη. Τουναντίον, αυτοκατευθυνόμενες συμπεριφορές και θετική κοινωνική προσέγγιση έχουν θετική συσχέτιση με γονεϊκές πρακτικές συναισθηματικής απόκρισης (Schlette et al., 1998). Επίσης, τα άτομα που νιώθουν ότι τα έχουν απορρίψει έχουν μειωμένη αυτοεικόνα, αυτοαποτελεσματικότητα και συναισθηματική σταθερότητα, ενώ συχνά έχουν αρνητική αντίληψη του κόσμου (Dwairy, 2010; Kitahara, 1987). Σύμφωνα με τους Khaleque, & Rohner, (2012) αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα παιδιά τείνουν να σχηματίζουν την εικόνα του εαυτού τους στη βάση της γνώμης που πιστεύουν ότι οι σημαντικοί άλλοι έχουν για αυτά. Επομένως, όταν αντιλαμβάνονται τη συμπεριφορά των άλλων ως απορριπτική, νιώθουν ότι δεν είναι άξια να αγαπηθούν κι, επιπλέον, γενικεύουν αυτό το αίσθημα σε μια γενικότερη ανικανότητα να ανταποκριθούν στις όποιες απαιτήσεις της καθημερινότητας, στοιχείο που τους ακολουθεί και στην ενήλικη περίοδο (Khaleque, & Rohner, 2012). Τα άτομα αυτά αντιλαμβάνονται τον κόσμο, τη ζωή, τις διαπροσωπικές σχέσεις και την ίδια τη φύση της ανθρώπινης ύπαρξης ως εχθρική, ανάξια εμπιστοσύνης, μη ασφαλή συναισθηματικά, απειλητική ή επικίνδυνη (Demetriou, & Christodoulides, 2006). Ακόμη, τα επίπεδα άγχους είναι αυξημένα, η απόκριση σε στρεσογόνες συνθήκες μειωμένη και η προσδοκία αρνητικής έκβασης των γεγονότων αυξημένη (Irons et al., 2006; Petrowski, Brähler, & Zenger, 2014). Αυτό οφείλεται στα διαστρεβλωμένα νοητικά μοντέλα του εαυτού, των άλλων και του κόσμου που έχουν κατασκευάσει βάσει της απόρριψης που έχουν δεχτεί (Schlette et al., 1998). Κατ' αυτόν τον τρόπο, ανταποκρίνονται λιγότερο συναισθηματικά και συχνά αδυνατούν να εκφράσουν αλλά και να δεχτούν την αγάπη (Perris et al., 1983).

Εν γένει, αναλόγως της συχνότητας, της διάρκειας και της έντασης της απόρριψης αλλά και βάσει της προσωπικότητας του κάθε ατόμου, τόσο τα παιδιά όσο και οι ενήλικες που έχουν δεχτεί απόρριψη τείνουν να αισθάνονται θυμό, μνησικακία και πλήθος άλλα αρνητικά κι

επίπονα συναισθήματα, τα οποία δυσχεραίνουν την προσαρμοστικότητά τους (Petrowski et al., 2014). Μάλιστα, έρευνες καταδεικνύουν ότι η ψυχολογική προσαρμοστικότητα των ενηλίκων εξηγείται σε ποσοστό 21% από τις εμπειρίες αποδοχής ή απόρριψης που είχαν ως παιδιά (Demetriou, & Christodoulides, 2011). Το αντίστοιχο ποσοστό για τα παιδιά αγγίζει το 26% (Rohner et al., 2005).

Τέλος, επιπτώσεις της γονεϊκής απόρριψης γίνονται αντιληπτές και σε μια σειρά ψυχικών ασθενειών (Petrowski et al., 2014), όπως στην αναπτυξιακή διαταραχή οφειλόμενη σε τραυματικές εμπειρίες (developmental trauma disorder) ή στη διαταραχή μετατραυματικού στρες (complex PTSD). Ακόμη, χρήστες ουσιών (Campo, & Rohner, 1992; Rohner, & Khaleque, 2002), άτομα με προβλήματα συμπεριφοράς (Rohner, & Khaleque, 2002) και παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά (Rohner, & Rohner, 1980) και άτομα με κατάθλιψη (Hussain, & Munaf, 2012; Perris et al., 1983; Rohner, & Khaleque, 2002; Stimpson et al., 2005) φαίνεται να έχουν δεχτεί απόρριψη ως παιδιά. Σύμφωνα με τους ερευνητές, η χρήση ουσιών και η ανάπτυξη παραβατικής ή δυσπροσαρμοστικής συμπεριφοράς αποτελεί έναν μηχανισμό διαχείρισης των αρνητικών συναισθημάτων που προκαλεί στο άτομο η χρόνια απόρριψη (Campo, & Rohner, 1992). Η επίδραση της γονεϊκής απόρριψης διαφαίνεται και σε περιπτώσεις αυτισμού και χρόνιων ψυχικών ασθενειών όπως η σχιζοφρένεια (Hussain, & Munaf, 2012), σε περιπτώσεις νευρώσεων (Ahmed et al., 2010), διαφόρων αλλεργιών, διαταραγμένης εικόνας εαυτού καθώς και ακαδημαϊκών προβλημάτων (Rohner, & Rohner, 1980). Αξίζει να επισημανθεί εδώ ότι ο ρόλος του πατέρα φαίνεται να είναι εξίσου σημαντικός με τον ρόλο της μητέρας στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού. Ειδικότερα, φαίνεται πως η πατρική απόρριψη είναι καθοριστική σε θέματα προσωπικότητας όπως η ψυχολογική δυσπροσαρμοστικότητα, η παραβατικότητα καθώς και η χρήση ουσιών (Rohner et al., 2005).

Στα πλαίσια της θεωρίας διαχείρισης αναζητούνται οι παράγοντες που επιτρέπουν σε κάποια άτομα να αντέχουν και να ανταποκρίνονται πιο λειτουργικά σε φαινόμενα καθημερινής απόρριψης, χωρίς να αντιμετωπίζουν τις διανοητικές και ψυχικές επιπτώσεις που ισχύουν για τους περισσότερους ανθρώπους (Rohner, & Khaleque, 2002). Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της θεωρίας του Rohner, ο τρόπος απόκρισης στην απόρριψη είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης τριών παραγόντων: του εαυτού, του άλλου και του πλαισίου (Perris et al., 1983). Ο εαυτός περιλαμβάνει τις νοητικές αναπαραστάσεις και το σύνολο των εσωτερικών (βιολογικών) και εξωτερικών (προσωπικότητα) χαρακτηριστικών. Ο όρος άλλος αναφέρεται στην προσωπικότητα αλλά και τις συμπεριφορές που υιοθετούν οι «σημαντικοί άλλοι» στις διαπροσωπικές επαφές, καθώς και τη μορφή, τη συχνότητα, τη διάρκεια και την ένταση της απόρριψης. Τα χαρακτηριστικά πλαισίου περιλαμβάνουν τα υπόλοιπα άτομα με τα οποία ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή, καθώς και τα στοιχεία του κοινωνικού πλαισίου στο οποίο ζει το άτομο (Rohner et al., 2005). Η έρευνα αποκαλύπτει πως η προσαρμοστικότητα, σε συνδυασμό με εξωτερικούς παράγοντες όπως η επιτυχής ψυχοθεραπεία, οι θετικές επαγγελματικές εμπειρίες, οι ικανοποιητικές συναισθηματικές σχέσεις και άλλες ευχάριστες διαδικασίες είναι δυνατόν να οδηγήσουν στην καλύτερη συναισθηματική προσαρμογή τους ενήλικες που είχαν δεχτεί απόρριψη (Khaleque, & Rohner, 2002). Μολονότι καθένας από αυτούς τους παράγοντες μπορεί να παίζει καταλυτικό ρόλο στο κατά πόσο το άτομο θα αντιδράσει με επιτυχία στην απόρριψη που δέχεται από τις φιγούρες δεσμού, φαίνεται πως και οι τρεις επηρεάζονται με τη σειρά τους και διαμορφώνονται βάσει της απόρριψης που δέχεται το άτομο (Demetriou, & Christodoulides, 2006). Επομένως, δυσχεραίνεται η μελέτη της επίδρασης καθενός από αυτούς και η συνεισφορά του στον τρόπο με τον οποίο το άτομο διαχειρίζεται την απόρριψη τόσο στην παιδική όσο και στην ενήλικη περίοδο της ζωής του.

Τέλος, το κοινωνικοπολιτιστικό πλαίσιο επίσης διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο ζήτημα της απόρριψης (Rohner et al., 2005). Τα θεσμοθετημένα συστήματα έκφρασης της κοινωνίας,

όπως η θρησκεία, οι μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης και η λαϊκή παράδοση, αν και αποτελούν δημιουργήματα του ανθρώπου, επιδρούν με τη σειρά τους στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και των πεποιθήσεων του ατόμου (Rohner, & Rohner, 1980). Ακόμη παράγοντες όπως η υποστήριξη και βοήθεια από άλλα πρόσωπα προς τη μητέρα, η δυνατότητα που εκείνη έχει να ασχοληθεί με τον εαυτό της, καθώς και ο χρόνος που αφιερώνει ο πατέρας στην ανατροφή του παιδιού φαίνεται πως μειώνουν την πιθανότητα να δεχτεί το παιδί απόρριψη (Rohner, & Rohner, 1980).

Τελειώνοντας, παρουσιάζονται συνοπτικά οι μέθοδοι και τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους οι ερευνητές της θεωρίας αποδοχής – απόρριψης. Οι ερευνητές της θεωρίας καθοδηγούνται μεθοδολογικά από τα μοντέλα της ανθρωπονομίας (anthroponomy) (Demetriou, & Christodoulides, 2006) και της οικουμενικής προσέγγισης. Οι ανθρωπολόγοι επιχειρούν να διατυπώσουν παγκοσμίως παρατηρούμενες αρχές που διέπουν την ανθρώπινη συμπεριφορά οικουμενικά. Στα πλαίσια της οικουμενικής προσέγγισης, οι ερευνητές προσπαθούν μέσα από ποικίλες μεθόδους και διαδικασίες να συναγάγουν τρόπους μέτρησης και παραδείγματα που μπορούν να εφαρμοστούν παγκοσμίως, σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικοπολιτισμικών και φυλετικών ομάδων. Προκειμένου να εξαγάγουν τα συμπεράσματά τους, οι ερευνητές χρησιμοποιούν κατ' αρχάς ποσοτικές μεθόδους και τεχνικές (Ahmed et al., 2010) όπως η συνέντευξη, η παρατήρηση και τα ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς, κυρίως το Parental Acceptance – Rejection Questionnaire (PARQ), το Parental Acceptance – Rejection / Control Questionnaire (PARQ / Control) και το Personality Assessment Questionnaire (PAQ). Επιπροσθέτως, χρησιμοποιούνται μέθοδοι μεταανάλυσης, ούτως ώστε να συνοψιστούν τα αποτελέσματα που προκύπτουν από ένα σύνολο τέτοιων ανεξάρτητων μεταξύ τους ερευνών (Khaleque, & Rohner, 2002). Ακόμη, χρησιμοποιείται η εθνογραφική μελέτη περιπτώσεων (ethnographic research), η μελέτη ταυτόχρονης

διακύμανσης (concomitant variation study) ή ελεγχόμενης σύγκρισης (controlled comparison) και η διαπολιτισμική έρευνα (holocultural method or cross-cultural survey method).

1.2. Θεωρία ευαισθησίας στην απόρριψη (Rejection Sensitivity Theory)

Βασικό κίνητρο για τη συμπεριφορά του ανθρώπου αποτελεί η ανάγκη να γίνει αποδεκτός από τους άλλους, αρχικά από τους γονείς του (Downey, Khouri, & Feldman, 1997; Romero-Canyas, Downey, Berenson, Ayduk, & Jan Kang, 2010; Watson, & Nesdale, 2012). Ως αποδοχή νοείται η αναγνώριση από τους γονείς της σωματικής και συναισθηματικής ελευθερίας των παιδιών τους καθώς και της διαφοράς ανάμεσα στις δικές τους ανάγκες και αυτές των παιδιών τους (Çardak et al., 2012). Όταν η ανάγκη αυτή δεν εκπληρώνεται, το άτομο αντιδρά με επιθετικότητα, αποστροφή, συναισθηματική απόσυρση και φθόνο (Downey, & Feldman, 1996). Μάλιστα, η ένταση των αρνητικών συναισθημάτων είναι αντίστοιχη του σωματικού πόνου που αισθάνεται κάποιος που έχει τραυματιστεί σοβαρά (Zimmer-Gembeck, & Nesdale, 2013). Οι Downey και συνεργάτες απέδωσαν με τον όρο «ευαισθησία στην απόρριψη» την αντίδραση κάποιων ανθρώπων στην απόρριψη η οποία χαρακτηρίζεται από ανησυχία / άγχος, άμεση αντίληψη και υπερβολική αντίδραση (Downey, & Feldman, 1996). Ο όρος ευαισθησία αναφέρεται α) στην αυξημένη εγρήγορση αλλά και πρόβλεψη του ατόμου για ενδεχόμενη απόρριψη, β) στην ετοιμότητά του να διακρίνει σήματα απόρριψης από άλλα κοινωνικά σήματα και γ) στην άμεση κινητοποίησή του ούτως ώστε να μειώσει τις αρνητικές επιπτώσεις της απόρριψης (Romero-Canyas et al., 2010).

Οι θιασώτες της θεωρίας υποστηρίζουν ότι τα αίτια αυτού του χαρακτηριστικού της προσωπικότητας μπορούν να αναζητηθούν στην απόρριψη που δέχεται το άτομο κατά την παιδική του ηλικία και, κυρίως, από τους γονείς του (Çardak et al., 2012). Επομένως, η θεωρία της Downey συμφωνεί με τις κλασσικές διαπροσωπικές θεωρίες προσωπικότητας, όπως αυτές των Bowlby, Erikson, Horney και Sullivan (Downey, & Feldman, 1996).

Σύμφωνα με την Horney, η δυσπροσαρμοστική συμπεριφορά των ανθρώπων στις διαπροσωπικές σχέσεις εδράζεται στο άγχος του αποχωρισμού, της κακοποίησης, της ταπείνωσης και της προδοσίας (Downey, & Feldman, 1996). Ο Erikson (1977) πρότεινε πως η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους άλλους μπορεί να υποθάλψει την ολοκλήρωση του ατόμου τόσο σε προσωπικό όσο και σε διαπροσωπικό επίπεδο. Ο Sullivan υποστήριξε πως οι γενικευμένες προσδοκίες του ατόμου για τους «σημαντικούς άλλους» ως αποκρινόμενους στις ανάγκες του εαυτού ή ως τιμωρητικούς και απορριπτικούς καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται και σχετίζεται με τους άλλους (Downey, & Feldman, 1996). Το πλέον λεπτομερές μοντέλο για τη σύνδεση της πρώιμης απόρριψης με τη μετέπειτα δυσλειτουργία στις διαπροσωπικές σχέσεις είναι, παρόλ' αυτά, η θεωρία δεσμού του Bowlby (Downey, & Feldman, 1996), η οποία εξετάστηκε και στην προηγούμενη υποενότητα.

Ο Bowlby (1980) υποστήριξε ότι τα παιδιά αναπτύσσουν νοητικά μοντέλα του εαυτού και των άλλων, τα οποία επηρεάζουν τις μετέπειτα σχέσεις τους. Μία παράμετρος των νοητικών αυτών αναπαραστάσεων είναι οι προσδοκίες σχετικά με το αν οι σημαντικοί άλλοι θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες του ατόμου ή θα είναι απορριπτικοί (Çardak et al., 2012). Οι προσδοκίες αυτές καλλιεργούνται βάσει του κατά πόσο οι πάροχοι φροντίδας ήταν συνεπείς και αξιόπιστοι ως προς αυτό κατά την παιδική του ηλικία (Brumbaugh, & Fraley, 2007;). Όταν οι πάροχοι φροντίδας ανταποκρίνονται με συνέπεια κι ευαισθησία στις ανάγκες του παιδιού, αυτό δημιουργεί θετικές νοητικές αναπαραστάσεις του άλλου και του εαυτού (Çardak et al., 2012). Αντιθέτως, όταν οι πάροχοι φροντίδας απορρίπτουν το παιδί, αυτό τείνει να δημιουργεί δυσλειτουργικά νοητικά πρότυπα για τους άλλους και τις σχέσεις, τα οποία διακρίνονται από ανασφάλεια, φόβο και άγχος (Downey, Feldman, & Ayduk, 2000). Επομένως, τα τελευταία αυτά μοντέλα λέγεται ότι ευθύνονται για τις επιπλοκές που δημιουργούνται αργότερα στις διαπροσωπικές σχέσεις του ατόμου κατά την ενηλικίωση (Downey, & Feldman, 1996) ή για την κοινωνική απόσυρσή του (Watson, & Nesdaal, 2012).

Μάλιστα, η ευαισθησία στην απόρριψη γίνεται εντονότερα αντιληπτή σε καταστάσεις που περιλαμβάνουν σημαντικά για το άτομο πρόσωπα (Romero-Canyas et al., 2010).

Οι Downey και συνεργάτες στήριξαν τη θεωρία τους για την ευαισθησία στην απόρριψη στο μοντέλο του Bowlby (Downey et al., 1997). Ειδικότερα, υποστήριξαν πως όταν το άτομο δέχεται απόρριψη στην παιδική του ηλικία, τότε διαμορφώνει μια συγκεκριμένη αντίδραση ως προς την απόρριψη, με διακριτά γνωστικά και συναισθηματικά χαρακτηριστικά (Berenson, Gyurak, Ayduk, Downey, Garner, Mogg, BradleyPine, 2009; Downey, & Feldman, 1996). Αναλυτικότερα, τείνει να πιστεύει πως, σε περίπτωση που αναζητήσει αποδοχή και στήριξη από τους σημαντικούς άλλους, αυτή πιθανότατα θα τύχει αρνητικής απόκρισης (Çardak et al., 2012). Επιπλέον, κάνει υπερπροσπάθεια να αποφύγει καταστάσεις όπου θα βρεθεί αντιμέτωπο με μια τέτοια απόρριψη (Downey et al., 2000). Οι θιασώτες της θεωρίας υποστηρίζουν ότι η ευαισθησία στην απόρριψη εξαρτάται από παράγοντες όπως το πρόσωπο ή η ομάδα με την οποία αλληλεπιδρά το άτομο, καθώς και οι εκάστοτε καταστάσεις στις οποίες το άτομο εμπλέκεται και μπορεί να εγείρουν ή όχι ανησυχία ως προς την απόρριψη (Romero-Canyas et al., 2010). Η διαμόρφωση αυτού του χαρακτηριστικού προσωπικότητας οδηγεί τα άτομα αυτά στο να διακατέχονται από προκαταβολικό άγχος όταν σκέφτονται να εκφράσουν τις ανάγκες τους ή να ζητήσουν βοήθεια από τους άλλους (London, Downey, Bonica, & Paltin, 2007). Ακολούθως, το προκαταβολικό αυτό άγχος τα κάνει να είναι συνεχώς σε επιφυλακή για ενδεχόμενα σημάδια απόρριψης, γεγονός που τα ωθεί να εκλαμβάνουν ως σκοπίμως απορριπτικές συμπεριφορές που μπορεί να είναι στο ελάχιστο τέτοιες ή να είναι ακόμη και διφορούμενες (Zadro, Boland, & Richardson, 2006). Βέβαια, δεν αντιδρούν παρόμοια σε καταστάσεις που χαρακτηρίζονται ξεκάθαρα από αποδοχή και ανταπόκριση στις ανάγκες τους (Downey, & Feldman, 1996). Αξίζει να επισημανθεί πως νευροαπεικονιστικές μέθοδοι ενισχύουν τη θεωρία καθώς καταδεικνύουν ότι περιοχές του εγκεφάλου που σχετίζονται με την επεξεργασία του συναισθήματος και τον

γνωστικό έλεγχο ενεργοποιούνται με διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετικό βαθμό σε άτομα ευαίσθητα στην απόρριψη σε σχέση με τους υπόλοιπους, σε καταστάσεις πιθανής απόρριψης (Kross, Egner, Ochsner, Hirsch, & Downey, 2007).

Βέβαια, όπως ισχύει και για άλλα χαρακτηριστικά προσωπικότητας, οι αιτίες της ευαισθησίας στην απόρριψη δεν είναι απολύτως ξεκάθαρες. Μια μερίδα ερευνητών αποδίδει την ευαισθησία στην απόρριψη σε κληρονομικούς παράγοντες, δηλαδή σε γενετική προδιάθεση (Butler et al., 2007). Άλλοι υποστηρίζουν ότι η ευαισθησία στην απόρριψη εκδηλώνεται ως απόρροια συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας. Ακόμη και η Downey και συν., μολονότι εστιάζουν στη θεωρία δεσμού, δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο η ευαισθησία στην απόρριψη να εδράζεται στην απόρριψη όχι από τους γονείς αλλά από τους συνομηλίκους (Butler et al., 2007). Επίσης, κάποιοι ερευνητές συνδέουν την ευαισθησία στην απόρριψη με τα γονεϊκά στυλ (Çardak et al., 2012). Τέλος, οι Butler et al. (2007) συμπέραναν ότι τα σχόλια που αφορούν σε χαρακτηριστικά κοινωνικοποίησης και συναναστροφής με άλλους μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένη ευαισθησία στην απόρριψη.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Downey, & Feldman, 1996), αυτή η γνωστικού και συναισθηματικού τύπου αντίδραση στην απόρριψη υποθάλλει τις διαπροσωπικές σχέσεις καθώς οδηγεί σε συγκεκριμένες μη λειτουργικές συμπεριφορές (Downey, Freitas, Michaelis, & Khouri, 1998). Μολονότι η ευαισθησία στην απόρριψη αναπτύσσεται αρχικά ως μηχανισμός άμυνας του παιδιού απέναντι στην απόρριψη από τους γονείς του, παρόμοιες αντιδράσεις μπορεί να μην είναι λειτουργικές σε σχέσεις μεταξύ ενηλίκων (Berenson et al., 2009). Η εκλαμβανόμενη ως απορριπτική συμπεριφορά εγείρει υπερβολικές αντιδράσεις εκ μέρους των ατόμων που είναι ευαίσθητα στην απόρριψη, όπως θυμό και επιθετικότητα, μελαγχολία, έλλειψη υποστήριξης, ζήλια και ακατάλληλες προσπάθειες να ελεγχθεί η συμπεριφορά του άλλου (Buckley, Winkel, & Leary, 2004; Leary, Twenge, & Quinlivan, 2006; Zimmer-Gembeck, & Nesdale, 2013). Ακόμη, όταν τα άτομα αυτά συνάπτουν ερωτικές

σχέσεις, αποδίδουν ηθελημένη απόρριψη σε συμπεριφορές του συντρόφου που χαρακτηρίζονται από έλλειψη ενσυναίσθησης ή αδιαφορία (Leary, 2001).

Επιπλέον, οι άντρες που είναι ευαίσθητοι στην απόρριψη τείνουν να είναι περισσότερο ζηλιάρηδες κι ελεγκτικοί ενώ, αντίστοιχα, οι γυναίκες περισσότερο εχθρικές και λιγότερο υποστηρικτικές (Downey et al., 1998). Ακολούθως, τόσο οι ίδιοι όσο και οι ερωτικοί τους σύντροφοι εκφράζουν μεγαλύτερη δυσαρέσκεια από τη σχέση σε σύγκριση με άλλα ερωτικά ζευγάρια (Ayduk, Downey, & Kim, 2001). Ακόμη, αναλώνονται περισσότερο σε σκέψεις σχετικά με το ποιες προσωπικές τους συμπεριφορές οδήγησαν στην απόρριψη από τον ερωτικό τους σύντροφο και τείνουν να αποδίδουν λιγότερο σε εξωτερικούς και ανεξάρτητους από αυτούς παράγοντες την απορριπτική συμπεριφορά του συντρόφου τους (Downey, & Feldman, 1996). Επισημαίνεται, δε, ότι παράμετροι όπως η κοινωνική φοβία, η κοινωνική αποφυγή, ο τύπος δεσμού, η αυτοεκτίμηση, ο νευρωτισμός και η εσωστρέφεια, μολονότι σχετίζονται με την ευαισθησία στην απόρριψη, δεν προβλέπουν από μόνοι τους το γεγονός ότι τα ευαίσθητα στην απόρριψη άτομα αποδίδουν στον ερωτικό σύντροφό τους την πρόθεση να τα βλάψει (Downey, & Feldman, 1996). Γενικά, οι αντιδράσεις των ατόμων που είναι ευαίσθητα στην απόρριψη προκαλούν απορριπτικές αντιδράσεις από τους συντρόφους τους, που με τη σειρά τους επιβεβαιώνουν τους αρχικούς φόβους των πρώτων σε έναν φαύλο κύκλο αυτοεκπληρούμενης προφητείας (Mashek, & Aron, 2004).

Αξίζει να αναφερθεί ότι τα άτομα που είναι ευαίσθητα στην απόρριψη μπορεί να διακόψουν και μία σχέση η οποία είναι αρχικά υγιής ή να προσπαθούν σε βαθμό ψυχαναγκασμού να διατηρήσουν τη σχέση αυτή (Leary, 2001). Τέτοιες συμπεριφορές οφείλονται στο γεγονός ότι τα άτομα αυτά σπεύδουν να ερμηνεύσουν τη λογική, λόγω της παρόδου του χρόνου, μείωση του αρχικού ενθουσιασμού και τις διάφορες διενέξεις που προκύπτουν ως οιωνούς μιας επικείμενης απόρριψης (Downey et al., 1998). Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται εντονότερα στις ευαίσθητες στην απόρριψη γυναίκες σε σχέση με τους ευαίσθητους στην

απόρριψη άντρες, οι οποίες τείνουν να είναι περισσότερο απαισιόδοξες για την κατάληξη μιας σχέσης (Murray, Holmes, Griffin, Bellavia, & Rose, 2001). Επιπλέον, οι ευαίσθητοι στην απόρριψη άντρες συχνά αποφεύγουν να εμπλακούν συναισθηματικά σε μία σχέση λόγω του φόβου τους ότι θα απορριφθούν (Downey et al., 2000). Οι ευαίσθητοι στη απόρριψη άνθρωποι γενικεύουν τις προσδοκίες για απόρριψη στις περισσότερες σχέσεις τους (Brumbaugh, & Fraley, 2007). Ωστόσο, τέτοιες συμπεριφορές δεν συναντιούνται πάντα καθώς η ελπίδα και η αποδοχή που βιώνουν στην αρχή λειτουργικών σχέσεων αποτελούν συχνά αρωγούς της πεποίθησης ότι μπορεί να συνεχίσουν να γίνονται αποδεκτά από τον ερωτικό τους σύντροφο (Murray et al, 2001).

Επιπροσθέτως, έρευνες έχουν δείξει ότι τα άτομα που είναι ευαίσθητα στην απόρριψη παρουσιάζουν κι ένα σύνολο άλλων ψυχοσυναισθηματικών προβλημάτων (Downey et al., 1997). Οι Feldman and Downey υποστήριξαν ότι η ευαισθησία στην απόρριψη σχετίζεται με δύο κατηγορίες διαταραχών που χαρακτηρίζονται από δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις (Rosenbach, & Renneberg, 2014). Η πρώτη κατηγορία αφορά την κοινωνική φοβία και την αποφευκτική διαταραχή προσωπικότητας (avoidant personality disorder), ενώ η δεύτερη αναφέρεται στην άτυπη κατάθλιψη και στην εξαρτητική διαταραχή προσωπικότητας (dependent personality disorder) (Berenson et al., 2009). Επί παραδείγματι οι Fang, Asnaani, Gutner, Cook, Wilhelm, και Hofmann (2011) συνέδεσαν την ευαισθησία στην απόρριψη με το κοινωνικό άγχος και την ανησυχία για σωματικές δυσμορφίες. Τα πορίσματα της έρευνάς τους στηρίχθηκαν στην παρατήρηση ότι και οι δύο καταστάσεις συνδέονται με τον φόβο της αρνητικής εκτίμησης από τον άλλο όσο και με αρνητικές σκέψεις για τον εαυτό, όπως η ανεπάρκεια και η αναξιότητα. Άτομα με κοινωνική φοβία ή άγχος για σωματικές δυσμορφίες τείνουν να ερμηνεύουν προκαταβολικά ως αρνητικές διαφορούμενες κοινωνικές περιστάσεις (Fang et al., 2011). Η ευαισθησία στην απόρριψη μπορεί να μεσολαβεί αυτής της σχέσης.

Ακόμη, η ευαισθησία στην απόρριψη σχετίζεται με τον νευρωτισμό, τις χαμηλές ακαδημαϊκές αποδόσεις, την μειωμένη ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και την χαμηλή αυτοεκτίμηση (Butler et al., 2007; Kelliher, 2013). Ερευνητές έχουν συνδέσει την ευαισθησία στην απόρριψη με το αναμάσημα αρνητικών συμβάντων και συναισθημάτων και των αιτιών αυτών, που με τη σειρά του οδηγεί στην κατάθλιψη (Pearson, Watkins, & Mullan, 2011). Επιπλέον, οι Staebler, Helbing, Rosenbach, και Renneberg (2011) διαπίστωσαν ότι άτομα με οριακή προσωπικότητα (borderline personality disorder), μια διαταραχή που χαρακτηρίζεται από αστάθεια στις διαπροσωπικές σχέσεις και στην εικόνα του εαυτού, καθώς και από παρορμητικότητα, αναφέρουν υψηλά ποσοστά ευαισθησίας στην απόρριψη. Το ίδιο πόρισμα εξήγαγαν και οι Rosenbach & Renneberg (2014). Τέλος, η θυματοποίηση των γυναικών στις σχέσεις τους σχετίζεται με την ευαισθησία στην απόρριψη (Hafen, Spilker, Chango, Marston, & Allen, 2014; Mellin, 2012).

Ως μεθοδολογικό εργαλείο για τη μέτρηση της ευαισθησίας στην απόρριψη χρησιμοποιείται το Rejection Sensitivity Questionnaire (RSQ) (Downey, & Feldman, 1996). Στο ερωτηματολόγιο αυτό η ευαισθησία στην απόρριψη εκλαμβάνεται ως συνδυασμός γενικευμένων προσδοκιών και άγχους σχετικά με το αν ο άλλος θα ανταποκριθεί στις ανάγκες του ατόμου ή όχι. Επομένως, καταστάσεις στις οποίες το άτομο καλείται να εκφράσει τις ανάγκες του σε έναν σημαντικό άλλο αναμένεται να εγείρουν γενικευμένες προσδοκίες του ως προς την απόρριψη, καθιστώντας έτσι μετρήσιμη την ευαισθησία του στην απόρριψη. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από ερωτήσεις στις οποίες το άτομο καλείται να απαντήσει τόσο κατά πόσο ανησυχεί και αγχώνεται σχετικά με το αν ο άλλος θα ανταποκριθεί στις ανάγκες του σε συγκεκριμένες καταστάσεις όσο και κατά πόσο αναμένει ο άλλος να ανταποκριθεί τελικά στην έκκλησή του ή να την απορρίψει. Το εργαλείο περιλαμβάνει καταστάσεις με γονείς, φίλους, δασκάλους, συντρόφους, δυνάμει ερωτικούς συντρόφους και δυνητικούς φίλους. Σύμφωνα με τους Mischel and Shoda (Downey et al.,

1998), η ενεργοποίηση ή όχι του χαρακτηριστικού της ευαισθησίας στην απόρριψη εξαρτάται από την συναισθηματική απόδοση του ατόμου στην εκάστοτε κατάσταση.

Συνοψίζοντας, το μοντέλο της ευαισθησίας στην απόρριψη χαρακτηρίζεται από τα εξής (Zimmer-Gembeck, & Nesdale, 2013): 1) ανάπτυξη της ευαισθησίας στην απόρριψη βάσει προηγούμενων εμπειριών απόρριψης, 2) προσδοκίες και αντίληψη μιας συμπεριφοράς ως απορριπτική σε περιστάσεις όπου η απόρριψη αποτελεί μια πιθανότητα, 3) γνωστικές και συναισθηματικές αντιδράσεις στην προσλαμβάνουσα απόρριψη, όπως ντροπή και απογοήτευση, 4) συμπεριφορικές αντιδράσεις όπως απόσυρση ή επιθετικότητα και 5) πρόκληση απόρριψης από τους άλλους λόγω αντιδράσεων που στηρίζονται σε λανθασμένες αντιλήψεις απόρριψης (Mellin, 2012).

1.3. Γονεϊκή απόρριψη, ευαισθησία στην απόρριψη και προσωπικότητα

Ως προσωπικότητα ορίζεται το «σύνολο των ιδιαίτερων ψυχικών και πνευματικών χαρακτηριστικών και των τρόπων συμπεριφοράς ενός ατόμου» (Μπαμπινιώτης, 1998). Κεντρική έννοια του παραδοσιακού τρόπου συστηματικής προσέγγισης της προσωπικότητας από την Ψυχολογία αποτελεί η έννοια του χαρακτηριστικού (McCrae, & John). Ο Galton (1884), διατυπώνοντας τη «λεξιλογική υπόθεση» ήταν ο πρώτος ψυχολόγος που μίλησε για χαρακτηριστικά, ορίζοντάς τα ως τα «πιο σημαντικά από τα στοιχεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς», τα οποία είναι κωδικοποιημένα σε όλες ή σχεδόν όλες τις γλώσσες παγκοσμίως. Ακολούθως, οι Allport και Odbert (1936) πρόβησαν στην πρώτη συστηματική ταξινόμηση των βασικών χαρακτηριστικών της ανθρώπινης συμπεριφοράς (John, & Srivastava, 1997). Πολλές από τις επόμενες έρευνες βασίστηκαν στον κατάλόγό τους. Τελικά, οι περισσότεροι ερευνητές επιβεβαιώνουν την εμφάνιση μόνο πέντε βασικών παραγόντων. Πατέρες της νέας θεωρίας θεωρούνται οι Tupes και Christal (Τσαούσης, 1999). Μολονότι αρκετοί ερευνητές επιβεβαίωσαν τα πορίσματα των Tupes και Christal, η τεκμηρίωση του

μοντέλου έγινε από τους Costa και McCrae (John, Naumann, & Soto, 2008). Σε αντίθεση με τους προηγούμενους ερευνητές που χρησιμοποιούσαν καταλόγους επιθέτων, οι Costa και McCrae δημιούργησαν ένα ερωτηματολόγιο προσωπικότητας προκειμένου να μελετήσουν τη δομή της προσωπικότητας (Τσαούσης, 1999). Το Αναθεωρημένο NEO Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας (NEO PI-R) μετρά τους εξής πέντε παράγοντες που, σύμφωνα με τη θεωρία τους (Five Factor Model; FFM), εμφανίζονται σε όλους τους ενήλικες, ανεξαρτήτως τοπικών και χρονικών οριζουσών (Λυγιά, 2012): Νευρωτισμό (Neuroticism), Εξωστρέφεια (Extraversion), Δεκτικότητα στην εμπειρία (Openness), Προσήνεια (Agreeableness) και Συνέπεια (Conscientiousness) (McCrae, & John, 2006). Η Δεκτικότητα αναφέρεται στη φαντασία και στην πνευματική περιέργεια, η Συνέπεια στην επιμέλεια και την οργάνωση, η Εξωστρέφεια στα θετικά συναισθήματα και στην τάση αναζήτησης ερεθισμάτων, ο Νευρωτισμός στα αρνητικά συναισθήματα και στη συναισθηματική αστάθεια ενώ η Προσήνεια στη συνεργατικότητα και τη συντροφικότητα (Reynolds, & Clark, 2001). Οι πέντε αυτοί παράγοντες φαίνεται πως μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να περιγράψουν τόσο την φυσιολογική όσο και την παθολογική προσωπικότητα (Reynolds, & Clark, 2001). Ωστόσο, υπάρχουν ερευνητές οι οποίοι αμφισβητούν την εγκυρότητα του μοντέλου των πέντε παραγόντων και προτείνουν μοντέλα είτε με περισσότερους (Catell, Peabody & Goldberg, Hogan, Tellegen & Waller) είτε με λιγότερους (Eysenck) παράγοντες (Τσαούσης, 1999).

Μολονότι έχουν γίνει αρκετές έρευνες που σχετίζουν τις γονεϊκές πρακτικές και την ευαισθησία στην απόρριψη με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας (Kourkoutas, & Erkman, 2011; Schlette et al., 1998), όλες τείνουν να μελετούν τη συσχέτιση μέσω άλλων μοντέλων προσωπικότητας, πέραν του FFM. Ενδεικτικά, αναφέρεται η έρευνα των Shahid και συν. (2009), η οποία συνέδεσε τις γονεϊκές πρακτικές του πατέρα με τον παράγοντα Ψυχωτισμό από το μοντέλο του Eysenck και αυτές της μητέρας με τον Νευρωτισμό και τον Ψυχωτισμό του ίδιου μοντέλου. Ακόμη, η έρευνα των Lundberg, Perris,

& Adolfsson (2000) βασίστηκε στο ερωτηματολόγιο του Cloniger για να διερευνήσει τη σχέση ανάμεσα στη γονεϊκή απόρριψη και τον χαρακτήρα. Επιπλέον, οι περισσότερες έρευνες δεν έχουν καταφέρει να βρουν πέρα από απλή συσχέτιση, τη σχέση ανάμεσα στις γονεϊκές πρακτικές, την ευαισθησία στην απόρριψη και την προσωπικότητα (Lundberg et al., 2000).

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξεταστεί το εάν και με ποιον τρόπο η προσωπικότητα μεσολαβεί στην ή τροποποιεί την αποδεδειγμένη από τη βιβλιογραφία αιτιώδη σχέση μεταξύ γονεϊκής απόρριψης και ευαισθησίας στην απόρριψη. Αναλυτικότερα, οι υποθέσεις της παρούσας έρευνας είναι οι εξής:

1. Η γονεϊκή απόρριψη (είτε από τον πατέρα είτε από τη μητέρα) επιδρά στην ένταση του χαρακτηριστικού της ευαισθησίας στην απόρριψη που εμφανίζουν άτομα και των δύο φύλων στην ενήλικη ζωή τους.
2. Η προσωπικότητα – ιδωμένη ως σύνολο χαρακτηριστικών – μεσολαβεί σε ή τροποποιεί αυτή τη σχέση.

Κεφάλαιο 2: Μέθοδος

2.1. Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας αποτελείτο αρχικά από 200 Έλληνες φοιτητές. Ωστόσο, επειδή κάποιιοι συμπλήρωσαν ελλιπώς τα ερωτηματολόγια, τελικά το δείγμα της έρευνας περιορίστηκε σε 178 άτομα. Από αυτά, τα 57 (32%) ήταν αρσενικού και τα 121 (68%) θηλυκού γένους. Η ηλικία των υποκειμένων κυμάνθηκε από 18 έως 25 ετών με μέση ηλικία τα 23 έτη (SD-1.8). Όσον αφορά το έτος σπουδών, 9 (5.1%) ήταν πρωτοετείς, 14 (7.9%) δευτεροετείς, 12 (6.7%) τριτοετείς και 108 (60.7%) τεταρτοετείς ή φοιτητές μεγαλύτερου έτους. Από αυτούς, οι 47 (26.4%) φοιτούν σε Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης, οι 21 (11.8%) σε Α.Τ.Ε.Ι, οι 18 (10.1%) στο Πολυτεχνείο, οι 14 (7.9%) σε Φιλοσοφικές σχολές, 8 (4.5%) φοιτούν στην Ιατρική κι άλλοι 8 (4.5%) στην Ψυχολογία, 7 (3.9%) σε Παιδαγωγικά τμήματα προσχολικής εκπαίδευσης, 7 (3.9%) στο Φ.Π.Ψ., 4 (2.2%) σε Ι.Ε.Κ., ενώ 44 (24.7%) φοιτούν σε άλλες σχολές πέραν των αναφερόμενων. Ως μόνιμο τόπο κατοικίας οι 167 (93.9 %) δήλωσαν κάποια πόλη, οι 7 (3.9%) κωμόπολη και 4 (2.2%) δήλωσαν κάποιο χωριό της Ελλάδας. Σχετικά με την εκπαίδευση του πατέρα, οι 95 (53.4%) από τους ερωτηθέντες δήλωσαν πως ο πατέρας τους έχει φοιτήσει σε Πανεπιστήμιο ή Α.Τ.Ε.Ι, οι 46 (25.8%) ότι ο πατέρας τους είναι απόφοιτος λυκείου, οι 21 (11.8%) ότι είναι απόφοιτος γυμνασίου και οι 16 (9.0%) ότι είναι απόφοιτος δημοτικού. Τέλος, όσον αφορά την εκπαίδευση της μητέρας, οι 81 (45.5%) δήλωσαν ότι η μητέρα τους είναι απόφοιτος Πανεπιστημίου ή Α.Τ.Ε.Ι, οι 63 (35.4%) ότι είναι απόφοιτος λυκείου, οι 15 (8.4%) ότι είναι απόφοιτος δημοτικού και οι 19 (10.7%) ότι η μητέρα τους είναι απόφοιτος δημοτικού.

2.2. Εργαλεία

Τα δεδομένα συλλέχτηκαν με τη χρήση των εξής ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς:

1. Ένα ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων προκειμένου να συγκεντρωθούν πληροφορίες για το φύλο, την ηλικία, την εθνικότητα, τον τόπο καταγωγής, το αντικείμενο και των έτος σπουδών των συμμετεχόντων καθώς και για το μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους.

2. Η ελληνική σταθμισμένη προσαρμογή του Ερωτηματολογίου Αποδοχής / Απόρριψης για ενήλικες [Parental Acceptance – Rejection Questionnaire – Adult PARQ (Greek version)] του Γιοβαζολιά (Rohner 2005, μτφ-προς. Γιαουζι & Γιοναζολίας, 2015). Το ερωτηματολόγιο αυτό δημιουργήθηκε στην πρωτότυπη μορφή του από τους Rohner και συνεργάτες το 1990. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν δύο εκδοχές του Adult PARQ, καθεμία από τις οποίες αξιολογεί την αντίληψη των συμμετεχόντων σχετικά με μητρική (PARQ_Mother) και πατρική (PARQ_Father), αντίστοιχα, συμπεριφορά αποδοχής – απόρριψης κατά την παιδική τους ηλικία. Χρησιμοποιήθηκε η σύντομη εκδοχή των ερωτηματολογίων, η οποία περιλαμβάνει 24 ταυτόσημα στοιχεία για καθέναν από τους δύο γονείς. Τα στοιχεία μετρούν την αντίληψη των συμμετεχόντων σχετικά με τη μητρική και πατρική ζεστασιά και φροντίδα, την εχθρότητα και επιθετικότητα, την αδιαφορία και παραμέληση, και τη μη προσδιοριζόμενη αλλιώς απόρριψη. Το άτομο καλείται για κάθε πρόταση που διαβάζει να επιλέξει από μια ιεραρχική κλίμακα τύπου Likert, διαβαθμισμένη από 4 (ποτέ) έως 1 (πάντα), τον βαθμό στον οποίο η πρόταση αυτή περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο ο κάθε γονέας του τού συμπεριφερόταν όταν ο ίδιος ήταν ηλικίας 7-12 ετών. Η βαθμολογία στις τέσσερις κλίμακες αθροίζεται (αφού έχει προηγηθεί η αντιστροφή στην κλίμακα «ζεστασιά – φροντίδα») ώστε να προκύψει μία συνολική μέτρηση της αντιλαμβανόμενης από τον συμμετέχοντα γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης που κυμαίνεται από 24 (μέγιστη αποδοχή) έως 96 (μέγιστη απόρριψη). Και οι δύο εκδοχές παρουσίασαν υψηλά επίπεδα εσωτερικής συνοχής (Cronbach's alpha = .93 και .91 για την πατρική και μητρική εκδοχή αντίστοιχα).

3. Η ελληνική σταθμισμένη προσαρμογή του Ερωτηματολογίου Ευαισθησίας στην Απόρριψη για ενήλικες [Rejection Sensitivity Questionnaire RSQ (Greek version)] του Γιοβαζολιά. Το ερωτηματολόγιο αυτό δημιουργήθηκε στην πρωτότυπη μορφή του από τους Downey & Feldman το 1996 και αξιολογεί την ευαισθησία στην απόρριψη του ατόμου. Η κλίμακα μεταφράστηκε (με τη μέθοδο της αντίστροφης μετάφρασης) για τους σκοπούς της συγκεκριμένης μελέτης. Το RSQ παρουσιάζει 18 διαφορετικές καταστάσεις διαπροσωπικής επαφής (Downey, & Feldman, 1996). Το άτομο καλείται για κάθε περίπτωση να επιλέξει τη μέτρηση που τον αντιπροσωπεύει περισσότερο σε δύο ανεξάρτητες ιεραρχικές κλίμακες που κυμαίνονται από το 1 (καθόλου) έως το 6 (πάρα πολύ). Η μία αφορά τον βαθμό ανησυχίας (concern) του ατόμου σε σχέση με την ανταπόκριση του άλλου στην περίπτωση που περιγράφεται από την πρόταση. Η δεύτερη αφορά τις προσδοκίες (expectancy) του ατόμου σχετικά με το αν η ανάγκη του θα γίνει αποδεκτή ή θα απορριφθεί (Romero-Canyas, & Nesdale, 2010). Απαντήσεις που προσεγγίζουν τον βαθμό 6 της πρώτης και τον βαθμό 1 της δεύτερης κλίμακας υποδηλώνουν υψηλή ευαισθησία στην απόρριψη. Η βαθμολογία κι από τις δύο κλίμακες αθροίζεται ώστε υψηλότερη βαθμολογία να υποδηλώνει υψηλότερη ευαισθησία στην απόρριψη. Και οι δύο κλίμακες παρουσίασαν υψηλά επίπεδα εσωτερικής συνοχής (Cronbach's alpha = .89 και .84 αντίστοιχα) ενώ και η εσωτερική συνοχή του εργαλείου εν συνόλω παρουσίασε, επίσης, υψηλό επίπεδο εσωτερικής συνοχής (Cronbach's alpha = .91).

4. Το Τεστ Χαρακτηριστικών Προσωπικότητας (TEXΑΠ), το οποίο δημιουργήθηκε αποκλειστικά στην ελληνική γλώσσα από τον Τσαούση (Tsaousis, & Kerpelis, 2004) και ανταποκρίνεται στα ιδιαίτερα πολιτισμικά και εθνικά χαρακτηριστικά του ελληνικού πληθυσμού (Profiler, Τεστ Χαρακτηριστικών Προσωπικότητας). Το TEXΑΠ σχεδιάστηκε για τη μέτρηση των πέντε βασικών διαστάσεων της προσωπικότητας, όπως αυτές παρουσιάζονται στη Θεωρία των Πέντε Παραγόντων των Costa & McCrae. Το άτομο

καλείται να επιλέξει από μία ιεραρχική κλίμακα πέντε βαθμών (1: Διαφωνώ Απόλυτα – 5: Συμφωνώ Απόλυτα) την απάντηση που τον εκφράζει περισσότερο για καθεμία από τις συνολικά 101 προτάσεις του ερωτηματολογίου. Κάθε ερώτηση αναφέρεται σε έναν από τους πέντε παράγοντες του μοντέλου: Δεκτικότητα στην εμπειρία (Openness), Συνέπεια (Conscientiousness), Εξωστρέφεια (Extraversion), Προσήνεια (Agreeableness) και Νευρωτισμό (Neuroticism). Οι βαθμολογίες αθροίζονται για καθέναν από τους πέντε παράγοντες του μοντέλου ξεχωριστά. Τα επίπεδα εσωτερικής συνοχής ήταν υψηλά και για τους πέντε παράγοντες (Cronbach's alpha = .76, .80, .84, .76 και .88 αντίστοιχα).

2.3. Διαδικασία

Για τη συλλογή των δεδομένων, η ερευνήτρια προχώρησε σε διανομή των ερωτηματολογίων τόσο δια ζώσης όσο και μέσω της χρήσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και των σελίδων διαφόρων σχολών στο διαδίκτυο. Η συμμετοχή στην έρευνα ήταν εθελοντική και το μοναδικό κριτήριο επιλογής των συμμετεχόντων στην έρευνα αποτέλεσε η φοιτητική τους ιδιότητα. Δεν υπήρξε κάποιο χρηματικό ή άλλο κίνητρο. Οι συμμετέχοντες ενημερώνονταν ότι η ερευνήτρια ήταν διαθέσιμη για διευκρινίσεις σχετικά με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Κάθε συμμετέχοντας ενημερωνόταν είτε προφορικά είτε γραπτώς για την απόλυτη εχεμύθεια που θα τηρηθεί κατά τη συλλογή κι επεξεργασία των δεδομένων, για την ανωνυμία των απαντήσεών του καθώς και για τη δυνατότητα διακοπής της συμπλήρωσης σε περίπτωση που ο ίδιος το έκρινε απαραίτητο. Εν συνεχεία, συμπλήρωνε κάποια δημογραφικά στοιχεία που αφορούν το τμήμα και το έτος σπουδών του, την ηλικία και το φύλο του, τον τόπο καταγωγής και διαμονής του καθώς και την εκπαίδευση των γονιών του. Τέλος, καλούταν να απαντήσει στα τρία προαναφερθέντα ερωτηματολόγια. Συγκεντρώθηκαν συνολικά 200 ερωτηματολόγια στη διάρκεια του εαρινού εξαμήνου του ακαδημαϊκού έτους 2014 - 2015. Τέλος, κωδικοποιήθηκαν και αναλύθηκαν με τη χρήση του λογισμικού πακέτου IBM SPSS Statistics 19. Βέβαια, από αυτά, τα 22 δεν

περάστηκαν στο SPSS καθώς ήταν ελλιπώς συμπληρωμένα κι, επομένως, δεν ήταν δυνατή η στατιστική επεξεργασία τους.

2.4. Πλάνο Ανάλυσης

Για τη μελέτη των διαφορών μεταξύ των δύο φύλων και στα 3 ερωτηματολόγια χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο για ανεξάρτητα δείγματα (κριτήριο t). Η ένταση και η κατεύθυνση της συσχέτισης ανάμεσα στις μεταβλητές εξετάστηκε με τη χρήση του συντελεστή συσχέτισης Spearman rho. Η επιλογή μη παραμετρικών κριτηρίων έγινε στη βάση του ότι τα δεδομένα δεν ήταν κανονικώς κατανομημένα. Τέλος, ο βαθμός διαμεσολάβησης που προτάθηκε κατά τη διατύπωση της αρχικής μας υπόθεσης, όπως και το μοντέλο διαμεσολάβησης, εξετάστηκαν με τη χρήση του εργαλείου PROCESS, ενός ευέλικτου εργαλείου μοντελοποίησης της διαμεσολάβησης (mediation) και της τροποποίησης (moderation). Αυτή η προσέγγιση θεωρείται πιο εξελιγμένη σε σχέση με παλαιότερες μεθόδους εκτίμησης της διαμεσολάβησης λόγω των υψηλών επίπεδων αξιοπιστίας των ευρημάτων (Hayes, 2013).

Κεφάλαιο 3: Αποτελέσματα

Ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha, ο μέσος όρος (Mean) και η τυπική απόκλιση (SD) καθενός από τα εργαλεία της έρευνας παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Γενικά, η αξιοπιστία όλων των εργαλείων είναι καλή αφού κυμαίνεται μεταξύ .76 και .93. Οι διαφορές βάσει του φύλου των συμμετεχόντων ως προς τη διακύμανση των μέσων όρων υπολογίστηκαν με τη χρήση μη παραμετρικών κριτηρίων για ανεξάρτητα δείγματα (κριτήριο t). Η μελέτη των ευρημάτων έδειξε ότι ο μέσος όρος πατρικής απόρριψης είναι στατιστικά πιο σημαντικός στις γυναίκες ($M = 82.31, SD = 12.11$) σε σχέση με τους άντρες ($M = 76.60, SD = 12.20$) στο σύνολο του δείγματος ($t = -2.93, p < .05$). Ακόμη, ο μέσος όρος Νευρωτισμού είναι στατιστικά πιο σημαντικός στις γυναίκες ($M = 51.29, SD = 9.32$) σε σύγκριση με τους άντρες ($M = 51.58, SD = 10.17$) στο σύνολο του δείγματος ($t = -2.44, p < .05$). Η διαφορά είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο αμφίπλευρου ελέγχου 5%. Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική διακύμανση στις τιμές των υπόλοιπων μεταβλητών ανάμεσα στα δύο φύλα.

Πίνακας 1 Δείκτης αξιοπιστίας, Μέσος όρος και Τυπική Απόκλιση όλων των εργαλείων

Εργαλεία	Cronbach's α	Mean	SD
Paternal Rejection (PARQ_F)	.93	80.48	12.39
Maternal Rejection (PARQ-M)	.91	84.68	10.15
Rejection Sensitivity – concern (RS_concern)	.89	50.06	16.60
Rejection Sensitivity –expectancy (RS_expectancy)	.84	41.61	11.68
Rejection Sensitivity – total (RS_total)	.91	91.67	25.15
Openness (O)	.76	53.90	9.02
Conscientiousness (C)	.80	51.21	8.58
Extraversion (E)	.84	51.38	9.57
Agreeableness (A)	.76	53.78	7.51
Neuroticism (N)	.88	43.07	11.21

Ο βαθμός συσχέτισης ανάμεσα σε όλες τις μεταβλητές της έρευνας παρουσιάζεται στον Πίνακα 2. Η συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές εξετάστηκε με τη χρήση του συντελεστή συσχέτισης Pearson r. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα, υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ

ευαισθησίας στην απόρριψη και νευρωτισμού ($r = .32, p < .01$), αντίληψης της μητρικής και πατρικής απόρριψης ($r = .35, p < .01$), δεκτικότητας στην εμπειρία και εξωστρέφειας ($r = .28, p < .01$), δεκτικότητας στην εμπειρία και προσήνειας ($r = .24, p < .01$), συνέπειας κι εξωστρέφειας ($r = .29, p < .01$), συνέπειας και προσήνειας ($r = .27, p < .01$), καθώς και μεταξύ εξωστρέφειας και προσήνειας ($r = .33, p < .01$). Επίσης, παρατηρήθηκε αρνητική συσχέτιση μεταξύ αντίληψης της μητρικής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη ($r = -.17, p < .05$), αντίληψης της μητρικής απόρριψης και νευρωτισμού ($r = -.16, p < .05$), ευαισθησίας στην απόρριψη και εξωστρέφειας ($r = -.24, p < .01$), ευαισθησίας στην απόρριψη και προσήνειας ($r = -.16, p < .05$), συνέπειας και νευρωτισμού ($r = -.26, p < .01$), καθώς και μεταξύ εξωστρέφειας και νευρωτισμού ($r = -.31, p < .01$).

Πίνακας 2 Συντελεστής συσχέτισης Pearson r ανάμεσα στις μεταβλητές της έρευνας

	1	2	3	4	5	6	7	8
1.PARQ_F	1	.35**	-.14	-.04	.14	.03	.03	-.06
2.PARQ-M	.35**	1	-.17*	-.02	.09	.08	.13	-.16*
3.RS_total	-.14	-.17*	1	.05	-.13	-.24**	-.16*	.32**
4.O	-.04	-.02	.05	1	.03	.28**	.24**	.00
5.C	.14	.09	-.13	.03	1	.29**	.27**	-.26**
6.E	.03	.08	-.24**	.28**	.29**	1	.33**	-.31**
7.A	.03	.13	-.16*	.24**	.27**	.33**	1	-.04
8.N	-.06	-.16*	.32**	.00	-.26**	-.31**	-.04	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

Η ανάλυση παλινδρόμησης για το μοντέλο παρουσιάζεται στον Πίνακα 3. Δεδομένου ότι η σχέση ανάμεσα στις προβλεπτικές μεταβλητές (predictors) και τη μεταβλητή κριτήριο (criterion variable) είναι ευθύγραμμη, χρησιμοποιήθηκε ευθύγραμμη παλινδρόμηση (linear regression). Για την ανάλυση παλινδρόμησης χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής προσδιορισμού (R^2). Όπως φαίνεται κι από τον πίνακα, η ανάλυση παλινδρόμησης, με την ευαισθησία στην απόρριψη ως μεταβλητή κριτήριο και την αντίληψη της μητρικής και πατρικής απόρριψης, το φύλο, την εκπαίδευση του πατέρα και της μητέρας, καθώς και των

χαρακτηριστικών προσωπικότητας ως προβλεπτικές μεταβλητές, έδωσε προβλεπτική ισχύ του μοντέλου για το 17% των περιπτώσεων ($R^2 = .17, p < .01$).

Πίνακας 3 Ανάλυση παλινδρόμησης για το μοντέλο

Model	R ²	Sig.
1	.168	.001

* $p < .05$, ** $p < .01$

Η ανάλυση παλινδρόμησης για όλες τις προβλεπτικές μεταβλητές παρουσιάζεται στον Πίνακα 4. Για την ανάλυση παλινδρόμησης χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής προσδιορισμού Beta. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα, η μεταβλητή Νευρωτισμός (Beta = .248, $p < .05$) έχει τη μεγαλύτερη προβλεπτική ισχύ.

Πίνακας 4 Ανάλυση παλινδρόμησης για όλες τις προβλεπτικές μεταβλητές

Model	Standardized coefficients Beta	Sig.
gender	.050	.514
edu_father	.010	.920
edu_mother	-.058	.547
PARQ_F	-.095	.229
PARQ_M	-.067	.384
O	.113	.147
C	.020	.794
E	-.143	.085
A	-.134	.097
N	.248	.002

* $p < .05$, ** $p < .01$

Αρχικά μελετήθηκε η επίδραση που ασκούν τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας ως τροποποιητής (moderator) της σχέσης ανάμεσα στην αντιλαμβανόμενη πατρική και μητρική απόρριψη και την ευαισθησία στην απόρριψη. Η μελέτη της επίδρασης αυτής έγινε με τη χρήση του εργαλείου PROCESS. Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα για κανένα από τα πέντε χαρακτηριστικά προσωπικότητας.

Εν συνεχεία, κι αφού απορρίφθηκε η αρχική υπόθεση ότι η προσωπικότητα δρα ως τροποποιητής της σχέσης ανάμεσα στη γονεϊκή απόρριψη και την ευαισθησία στην

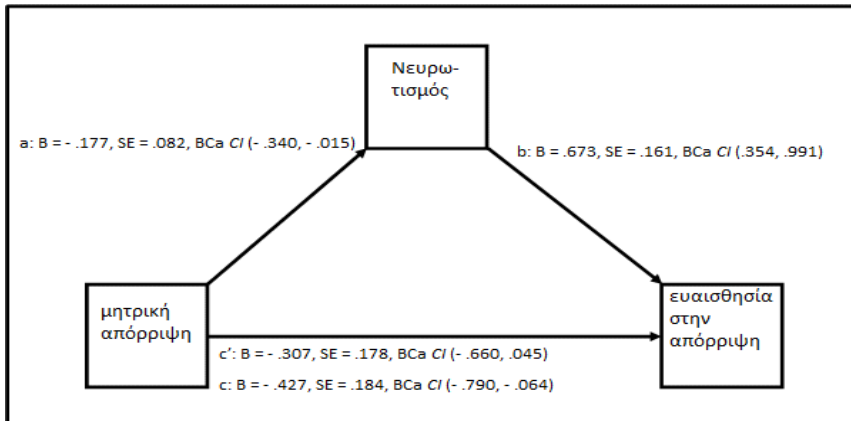
απόρριψη, μελετήθηκε η επίδραση της προσωπικότητας ως διαμεσολαβητή (mediator) στην προαναφερθείσα σχέση. Η μελέτη της επίδρασης αυτής έγινε και πάλι με τη χρήση του εργαλείου PROCESS. Αναλυτικότερα, διερευνήθηκε κατά πόσο κάθε ένα από τα πέντε χαρακτηριστικά προσωπικότητας επιδρά στη σχέση α) ανάμεσα στην πατρική απόρριψη και την ευαισθησία στην απόρριψη και β) ανάμεσα στη μητρική απόρριψη και την ευαισθησία στην απόρριψη.

Περίληπτικά, όπως αναφέρουν και οι Giaouzi και Giouazolias (2015) ένας διαμεσολαβητής είναι μία διακριτή ή συνεχής μεταβλητή που επηρεάζει την κατεύθυνση και / ή την ένταση της σχέσης ανάμεσα σε μια εξαρτημένη και μια ανεξάρτητη μεταβλητή. Προκειμένου να εξεταστεί η επίδραση της διαμεσολάβησης, λαμβάνονται υπ' όψιν: α) η επίδραση της ανεξάρτητης στην εξαρτημένη μεταβλητή, β) η επίδραση της μεταβλητής διαμεσολάβησης στην εξαρτημένη μεταβλητή και γ) η αλληλεπίδραση ή το από κοινού αποτέλεσμα ανεξάρτητης μεταβλητής και μεταβλητής διαμεσολάβησης. Η επίδραση της μεταβλητής διαμεσολάβησης υφίσταται εφόσον η αλληλεπίδραση της ανεξάρτητης μεταβλητής και της μεταβλητής διαμεσολάβησης στην εξαρτημένη μεταβλητή είναι στατιστικώς σημαντική.

Αναφορικά με τη σχέση ανάμεσα στην πατρική απόρριψη και την ευαισθησία στην απόρριψη δε βρέθηκε κανένα στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα ως προς την επίδραση κάποιου από τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας ως διαμεσολαβητή στη σχέση αυτή. Αναφορικά με τη σχέση ανάμεσα στην μητρική απόρριψη και την ευαισθησία στην απόρριψη βρέθηκε στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα μόνο ως προς την επίδραση του νευρωτισμού ως διαμεσολαβητή στη σχέση αυτή.

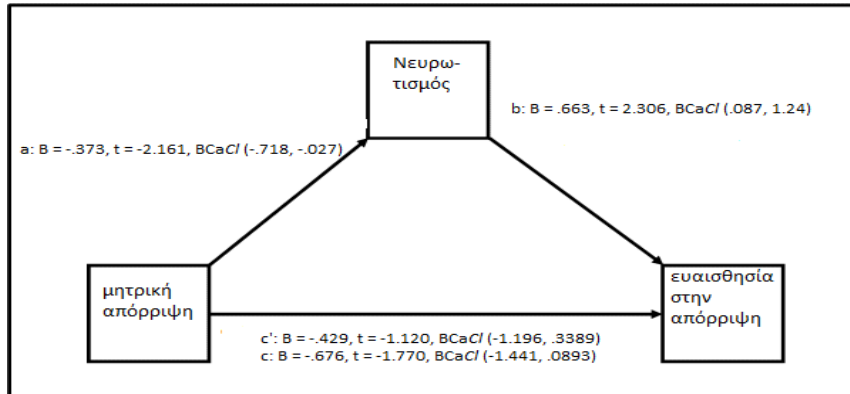
Αναλυτικότερα, η ανάλυση της διαμεσολάβησης έδειξε ότι, παρόλο που η αντίληψη της μητρικής απόρριψης έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην ευαισθησία στην απόρριψη [c: $B = -.427$, $SE = .184$, BCa CI (-.790, -.064)], μετά τον έλεγχο της επίδρασης του νευρωτισμού ως διαμεσολαβητή [a: $B = -.177$, $SE = .082$, BCa CI (-.340, -.015); b: $B =$

.673, $SE = .161$, BCa $CI (.354, .991)$] η άμεση επίδραση της μητρικής απόρριψης στην ευαισθησία στην απόρριψη μειώθηκε [c' : $B = -.307$, $SE = .178$, BCa $CI (-.660, .045)$]. Ο βαθμός της έμμεσης επίδρασης της μητρικής απόρριψης στην ευαισθησία στην απόρριψη μέσω του νευρωτισμού [$B = -.120$, BCa $CI (-.270, -.016)$] δηλώνει μέτριας έντασης ολική διαμεσολάβηση [$\kappa^2 = .049$, BCa $CI (.010, .104)$] (Εικόνα 1).

Εικόνα 1 Η έμμεση επίδραση της μητρικής απόρριψης στην ευαισθησία στην απόρριψη με τη διαμεσολάβηση του νευρωτισμού

Προκειμένου να διερευνηθεί ο βαθμός της διαμεσολάβησης του νευρωτισμού στη σχέση μεταξύ μητρικής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη σε καθένα από τα δύο φύλα, χρησιμοποιήθηκε πάλι το εργαλείο PROCESS. Από τη μελέτη των αποτελεσμάτων φάνηκε πως στις γυναίκες η επίδραση του νευρωτισμού στη σχέση μεταξύ μητρικής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη δεν είναι στατιστικά σημαντική. Αντιθέτως, στους άντρες παρόλο που η αντίληψη της μητρικής απόρριψης έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην ευαισθησία στην απόρριψη [c : $B = -.676$, $t = -1.770$], μετά τον έλεγχο της επίδρασης του νευρωτισμού ως διαμεσολαβητή [a : $B = -.373$, $t = -2.161$; b : $B = .663$, $t = 2.306$] η άμεση επίδραση της μητρικής απόρριψης στην ευαισθησία στην απόρριψη μειώθηκε [c' : $B = -.429$, $t = -1.120$]. Ο βαθμός της έμμεσης επίδρασης της μητρικής απόρριψης στην ευαισθησία στην απόρριψη μέσω του νευρωτισμού [$B = -.247$, BCa $CI (-.726, -.031)$] δηλώνει μέτριας έντασης ολική διαμεσολάβηση [$\kappa^2 = .084$, BCa $CI (.012, .213)$]. (Εικόνα 2)

Εικόνα 2 Η έμμεση επίδραση της μητρικής απόρριψης στην ευαισθησία στην απόρριψη με τη διαμεσολάβηση του νευρωτισμού στους άνδρες

Κεφάλαιο 4: Συζήτηση

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν τις αρχικές μας υποθέσεις. Όπως αποκαλύπτουν τα ευρήματα, η αίσθηση του ατόμου τόσο για την πατρική όσο και για την μητρική αποδοχή ή απόρριψη κατά την παιδική του ηλικία επιδρά στην ένταση του χαρακτηριστικού της ευαισθησίας στην απόρριψη που εμφανίζει το άτομο στην ενήλικη ζωή του, ανεξαρτήτως φύλου. Επιπλέον, η προσωπικότητα του ατόμου φαίνεται πως λειτουργεί ως διαμεσολαβητής σε αυτή τη σχέση. Ακόμη, η έρευνα καταλήγει σε παρόμοια ευρήματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι γονεϊκές πρακτικές σχετίζονται με την ανάπτυξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών προσωπικότητας και σχετικά με το πώς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας σχετίζονται με την ευαισθησία στην απόρριψη. Καινοτομεί, όμως, ως προς την αναζήτηση του είδους της σχέσης ανάμεσα σε γονεϊκές πρακτικές, προσωπικότητα και ευαισθησία στην απόρριψη, πέρα από την απλή συσχέτιση των τριών αυτών παραγόντων.

Αναλυτικότερα, η παρούσα έρευνα υποστηρίζει τα ευρήματα προηγούμενων ερευνών, όπως αυτή των Rohner και συνεργατών (Rohner, & Rohner, 1980; Ahmed et al., 2010; Hussain, & Munaf, 2012), σύμφωνα με τις οποίες η γονεϊκή απόρριψη έχει σημαντικές επιδράσεις στην προσωπικότητα του ατόμου. Επίσης, τα ευρήματα της παρούσης έρευνας στηρίζουν παλαιότερες μελέτες που θέλουν το άτομο να διαμορφώνει μια συγκεκριμένη αντίδραση ως προς την απόρριψη βάσει της απόρριψης που έχει δεχτεί ως παιδί (Downey, & Feldman, 1996; Downey et al., 1997; Berenson et al., 2009; Çardak et al., 2012). Αναλυτικότερα, όπως υποστήριξαν οι προαναφερθέντες ερευνητές, όταν το άτομο δέχεται απόρριψη στην παιδική του ηλικία, τότε διαμορφώνει μια συγκεκριμένη αντίδραση ως προς την απόρριψη, με διακριτά γνωστικά και συναισθηματικά χαρακτηριστικά. Τουτέστιν, τείνει να πιστεύει πως, σε περίπτωση που αναζητήσει αποδοχή και στήριξη από τους σημαντικούς άλλους, αυτή πιθανότατα θα τύχει αρνητικής απόκρισης (Çardak et al., 2012). Επιπλέον, κάνει υπερπροσπάθεια να αποφύγει καταστάσεις όπου θα βρεθεί αντιμέτωπο με μια τέτοια

απόρριψη (Downey et al., 2000). Προκύπτουν, ακόμη, κοινά πορίσματα με άλλους ερευνητές σχετικά με την επίδραση συγκεκριμένων γονεϊκών πρακτικών σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας (Lundberg et al., 2000; Shahid et al., 2009). Τέλος, η έρευνα καταλήγει σε παρόμοια συμπεράσματα με προηγούμενες έρευνες σχετικά με τη σύνδεση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας, όπως ο νευρωτισμός, με την ευαισθησία στην απόρριψη (Downey, & Feldman, 1996; Butler et al., 2007; Kelliher, 2013). Οι έρευνες αυτές έχουν συνδέσει την ευαισθησία στην απόρριψη με το αναμάσημα αρνητικών συμβάντων και συναισθημάτων και των αιτιών αυτών, που με τη σειρά του οδηγεί στην κατάθλιψη (Pearson, Watkins, & Mullan, 2011).

Ωστόσο, η παρούσα μελέτη επιχειρεί, σε αντίθεση με τις περισσότερες παρόμοιες μελέτες (Lundberg et al., 2000), να προβεί στην εύρεση του τρόπου με τον οποίο οι γονεϊκές πρακτικές, η ευαισθησία στην απόρριψη και η προσωπικότητα σχετίζονται μεταξύ τους. Δεν περιορίζεται στον εντοπισμό απλώς της συσχέτισης μεταξύ των τριών αυτών μεταβλητών. Τουναντίον, καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η προσωπικότητα παρεμβαίνει και δρα ως διαμεσολαβητής στη σχέση μεταξύ γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης και ευαισθησίας στην απόρριψη. Ακόμη, είναι η πρώτη έρευνα που στηρίζεται στη Θεωρία των Πέντε Παραγόντων για την εξέταση της σχέσης των τριών αυτών μεταβλητών.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρούσα έρευνα, η αντίληψη που έχουν τα άτομα σχετικά με την απόρριψη και την αποδοχή που έχουν τύχει από τους γονείς τους κατά την παιδική τους ηλικία σχετίζεται με το πόσο ευαίσθητα είναι ως ενήλικες απέναντι στην απόρριψη. Όσο εντονότερα αντιλαμβάνονται τα άτομα ότι έχουν απορριφθεί από τους γονείς τους ως παιδιά, τόσο πιο ευαίσθητα παρουσιάζονται μετέπειτα ως προς την απόρριψη από τους άλλους. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με τη διεθνή βιβλιογραφία σύμφωνα με την οποία, τα άτομα που νιώθουν ότι έχουν δεχτεί απόρριψη από τους «σημαντικούς άλλους» τείνουν να είναι περισσότερο αγχώδη και ανασφαλής (Ahmed et al., 2010). Ακόμη, τα ευρήματα είναι σύμφωνα και με την θεωρία των Rohner και συν., σύμφωνα με την οποία η γονεϊκή απόρριψη

κατά την παιδική ηλικία επηρεάζει το βαθμό ευαισθησίας στην απόρριψη των ατόμων στη μετέπειτα ενήλικη ζωή τους (Rohner et al., 2005).

Επιπλέον, η ευαισθησία στην απόρριψη, και στα δύο φύλα, φαίνεται πως σχετίζεται εντονότερα με τη μητρική απόρριψη, σε σχέση με την πατρική, εύρημα που έρχεται σε αντίθεση με τη διεθνή βιβλιογραφία, σύμφωνα με την οποία είναι η πατρική απόρριψη που δρα περισσότερο ως καταλύτης στην ένταση του χαρακτηριστικού της ευαισθησίας στην απόρριψη. Ειδικότερα, έρευνες όπως αυτή των Rohner και Khaleque (Rohner, 2008) ή των Rohner και συν. (2005) υποστήριξαν πως ο ισχυρότερος προβλεπτικός παράγοντας ψυχικής υγείας και προσαρμογής των ενηλίκων είναι αφενός η αποδοχή από το σύντροφο και, αφετέρου, η πατρική, κυρίως, αποδοχή κατά την παιδική ηλικία. Τουναντίον, στην παρούσα έρευνα βρέθηκε ότι όσο περισσότερο αντιλαμβάνονται οι ερωτηθέντες την συμπεριφορά της μητέρας τους κατά την παιδική τους ηλικία ως απορριπτική, τόσο μεγαλύτερη είναι η ευαισθησία τους στην απόρριψη κατά την ενήλικη ζωή τους. Τουναντίον, η απόρριψη από τον πατέρα, αν και συνολικά επηρεάζει το βαθμό ευαισθησίας των ατόμων απέναντι στην απόρριψη, δε φαίνεται να έχει τόση ισχύ εξεταζόμενη ξεχωριστά.

Ακόμη, η ευαισθησία στην απόρριψη φαίνεται να σχετίζεται με τον Νευρωτισμό και την Εξωστρέφεια, ενώ δεν υπάρχει συσχέτιση με τα άλλα τρία χαρακτηριστικά της προσωπικότητας. Η συσχέτιση με τον Νευρωτισμό είναι θετική, δηλαδή, όσο εντονότερα εμφανίζουν τα άτομα αυτό το χαρακτηριστικό, τόσο πιο έντονα αντιλαμβάνονται την απόρριψη από τους άλλους. Αντιθέτως, η Εξωστρέφεια συσχετίζεται αρνητικά με την ευαισθησία στην απόρριψη, με τα άτομα που εμφανίζουν σε μεγάλο βαθμό αυτό το χαρακτηριστικό να είναι περισσότερο ευαίσθητα ως προς την απόρριψη των άλλων. Σύμφωνα και με προηγούμενες έρευνες, τα άτομα που νιώθουν ότι τα έχουν απορρίψει έχουν μειωμένη αυτοεικόνα, αυτοαποτελεσματικότητα και συναισθηματική σταθερότητα, ενώ συχνά έχουν αρνητική αντίληψη του κόσμου (Dwairy, 2010; Kitahara, 1987) στοιχεία που σχετίζονται με τον Νευρωτισμό. Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και έρευνες σύμφωνα

με τις οποίες τέτοια άτομα αντιλαμβάνονται τον κόσμο, τη ζωή, τις διαπροσωπικές σχέσεις και την ίδια τη φύση της ανθρώπινης ύπαρξης ως εχθρική, ανάξια εμπιστοσύνης, μη ασφαλή συναισθηματικά, απειλητική ή επικίνδυνη (Demetriou, & Christodoulides, 2006). Ακόμη, τα επίπεδα άγχους στα άτομα αυτά είναι αυξημένα, η απόκριση σε στρεσογόνες συνθήκες μειωμένη και η προσδοκία αρνητικής έκβασης των γεγονότων αυξημένη (Irons et al., 2006; Petrowski, Brähler, & Zenger, 2014), ως αποτέλεσμα των διαστρεβλωμένων νοητικών μοντέλων του εαυτού, των άλλων και του κόσμου που έχουν κατασκευάσει βάσει της απόρριψης που έχουν δεχτεί (Schlette et al., 1998; Perris et al., 1983).

Ένα ακόμη εύρημα της παρούσας έρευνας αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο δρα η προσωπικότητα στη σχέση μεταξύ γονεϊκής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη, είναι ότι, ενώ η προσωπικότητα δεν επηρεάζει τη σχέση πατρικής αποδοχής – απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη, φαίνεται πως επηρεάζει τη σχέση μητρικής αποδοχής κι απόρριψης.

Παρόλο που τόσο ο Νευρωτισμός όσο και η Εξωστρέφεια συσχετίζονται με την ευαισθησία στην απόρριψη, φαίνεται ότι μόνο ο Νευρωτισμός δρα ως διαμεσολαβητής στη σχέση μεταξύ γονεϊκής, και συγκεκριμένα μητρικής, απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη. Αναλύοντας το εύρημα αυτό περαιτέρω, προκύπτει ότι η μητρική απόρριψη οδηγεί σε εντονότερη έκφραση του χαρακτηριστικού του νευρωτισμού, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί σε εντονότερη έκφραση της ευαισθησίας στην απόρριψη. Φαίνεται, δηλαδή, πως η μητρική απόρριψη επηρεάζει το βαθμό έκφρασης κι έντασης του χαρακτηριστικού του Νευρωτισμού, με τα άτομα που αναφέρουν ως απορριπτική τη συμπεριφορά της μητέρας τους να εμφανίζουν εντονότερα το χαρακτηριστικό αυτό. Το εύρημα αυτό διαφωνεί με τα ευρήματα των ερευνητών της Θεωρίας των Πέντε Παραγόντων. Αναλυτικότερα, μολονότι έχουν γίνει αρκετές έρευνες που σχετίζουν τις γονεϊκές πρακτικές και την ευαισθησία στην απόρριψη με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας (Kourkoutas, & Erkman, 2011; Schlette et al., 1998), οι περισσότερες δεν έχουν καταφέρει να βρουν πέρα από απλή συσχέτιση, τη

σχέση ανάμεσα στις γονεϊκές πρακτικές, την ευαισθησία στην απόρριψη και την προσωπικότητα (Lundberg et al., 2000). Ακόμη, ενώ σύμφωνα με τους θιασώτες της Θεωρίας των Πέντε Παραγόντων τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας είναι γενετικός προκαθορισμένα και, ως εκ τούτου, δε δύνανται να επηρεασθούν από περιβαλλοντικούς παράγοντες (Τσαούσης, 1999; McCrae, & John, 2006), η παρούσα έρευνα καταλήγει στο ότι τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας επηρεάζονται από μη γενετικά καθορισμένους παράγοντες, όπως είναι η ανατροφή. Είναι, δηλαδή, δυνατόν η γονεϊκή συμπεριφορά να μεταβάλει την ένταση της έκφρασης των χαρακτηριστικών προσωπικότητας, συγκεκριμένα του Νευρωτισμού, γεγονός που αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο και άλλοι περιβαλλοντικοί παράγοντες να επηρεάζουν, πιθανώς, την έκφραση τόσο του Νευρωτισμού όσο και άλλων χαρακτηριστικών προσωπικότητας του μοντέλου των Πέντε Παραγόντων.

Τέλος, εξετάζοντας τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, φαίνεται πως περισσότερες γυναίκες αντιλαμβάνονται και, επομένως, αναφέρουν πατρική απόρριψη. Το εύρημα αυτό ερμηνεύεται στα πλαίσια της θεωρίας γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης, καθώς η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει πως οι γυναίκες είναι περισσότερο ευαίσθητες ως προς την απόρριψη από τους σημαντικούς άλλους σε σχέση με τους άντρες (Rohner et al., 2005). Ακόμη, περισσότερες γυναίκες εμφανίζουν το χαρακτηριστικό του νευρωτισμού στο σύνολο του δείγματος, γεγονός που επίσης συμφωνεί με τη διεθνή βιβλιογραφία.

Ωστόσο, σε αντίθεση με τις γυναίκες, στις οποίες η επίδραση του νευρωτισμού στη σχέση μεταξύ μητρικής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη δεν είναι στατιστικά σημαντική, στους άντρες η επίδραση του νευρωτισμού ως διαμεσολαβητή είναι εμφανής. Είναι δυνατό να γίνουν διάφορες υποθέσεις σχετικά με το συγκεκριμένο εύρημα. Αφενός, είναι πιθανό η σχέση μεταξύ μητέρας και γιου στην ελληνική κοινωνία να είναι περισσότερο έντονη σε σχέση με αυτή μεταξύ μητέρας και κόρης. Αναλυτικότερα, οι γιοι πιθανώς να αναπτύσσουν ισχυρότερους δεσμούς με τη μητέρα τους και, ως εκ τούτου, να επηρεάζονται περισσότερο από τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των μητέρων τους απέναντί τους κατά την παιδική

ηλικία. Αφετέρου, δεδομένου και του ότι η έρευνα βρήκε ότι τα κορίτσια φαίνεται να αντιλαμβάνονται περισσότερο συχνά από τα αγόρια πατρική απόρριψη, είναι πιθανό να επηρεάζονται λιγότερο από τη μητρική συμπεριφορά λόγω ανάπτυξης ισχυρότερων δεσμών με τον πατέρα. Το γεγονός, τέλος, ότι το δείγμα της έρευνας δεν ήταν ομοιογενές αναφορικά με το φύλο των συμμετεχόντων μπορεί να επηρεάζει τα αποτελέσματά της. Δεδομένου ότι οι γυναίκες ήταν πολύ περισσότερες αριθμητικά σε σχέση με τους άντρες ίσως να καθόρισε και την ένταση του χαρακτηριστικού του Νευρωτισμού που παρατηρήθηκε σε αυτές κι, επομένως, η ένταση της διαμεσολάβησης αυτού του χαρακτηριστικού προσωπικότητας στους άντρες να φαίνεται εντονότερη.

Συνοψίζοντας, τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να ερμηνευθούν στα πλαίσια τόσο της θεωρίας αποδοχής – απόρριψης όσο και της θεωρίας για την ευαισθησία στην απόρριψη. Κατ' αρχάς, η βιβλιογραφία αναφέρει ότι τα άτομα που έχουν δεχτεί απόρριψη στην παιδική τους ηλικία αντιλαμβάνονται τον κόσμο, τη ζωή, τις διαπροσωπικές σχέσεις και την ίδια τη φύση της ανθρώπινης ύπαρξης ως εχθρική, ανάξια εμπιστοσύνης, μη ασφαλή συναισθηματικά, απειλητική ή επικίνδυνη (Demetriou, & Christodoulides, 2006). Αυτή η αντίληψη του κόσμου συνάδει με τα αρνητικά συναισθήματα και τη συναισθηματική αστάθεια που χαρακτηρίζουν έναν «νευρωτικό» άνθρωπο (Reynolds, & Clark, 2001). Επομένως, είναι αναμενόμενο η γονεϊκή απόρριψη να σχετίζεται με τον Νευρωτισμό. Ακόμη, η βιβλιογραφία αναφέρει ότι ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται, ερμηνεύει και αντιδρά στις νέες εμπειρίες, συμπεριλαμβανομένων και των διαπροσωπικών σχέσεων, βάσει των νοητικών σχημάτων που έχουν δομηθεί στο παρελθόν και ανακαλούνται στις εκάστοτε συνθήκες (Irons et al., 2006; Khaleque, & Rohner, 2002). Επομένως, η αποδοχή ή η απόρριψη που έχει δεχθεί το άτομο κατά την παιδική του ηλικία επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται τις σχέσεις του με τους άλλους αργότερα. Αξίζει, ωστόσο, να αναφερθεί ότι τα πορίσματα της έρευνας δε φαίνεται να ερμηνεύονται στα πλαίσια της Θεωρίας των Πέντε Παραγόντων. Σύμφωνα με την προαναφερθείσα θεώρηση, η προσωπικότητα αναφέρεται σε συγκεκριμένα

χαρακτηριστικά που διαθέτει ο άνθρωπος εγγενώς, δηλαδή είναι γενετικώς προκαθορισμένα. Αντίθετα, στην παρούσα έρευνα, η προσωπικότητα φαίνεται να επηρεάζεται από εξωγενείς παράγοντες, μη γενετικώς προκαθορισμένους, όπως οι γονεϊκές πρακτικές.

Κλινικές εφαρμογές

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας δύνανται να χρησιμοποιηθούν σε ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις σε άτομα με ευαισθησία στην απόρριψη. Δεδομένου ότι, σύμφωνα με την έρευνα, η γονεϊκή απόρριψη φαίνεται να διαμορφώνει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και τα χαρακτηριστικά αυτά της προσωπικότητας δεν είναι εξ ολοκλήρου γενετικώς προκαθορισμένα, ο ψυχοθεραπευτής ή σύμβουλος μπορεί να εστιάσει στην τροποποίηση των χαρακτηριστικών προσωπικότητας, μέσω της ενίσχυσης κάποιων και της απόσβεσης κάποιων άλλων, προκειμένου να βοηθήσει το άτομο να ανταπεξέρχεται καλύτερα σε καταστάσεις φαινομενικής ή πραγματικής απόρριψης από τους άλλους. Επομένως, μέσω της ενίσχυσης κάποιων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας και της απόσβεσης κάποιων άλλων το άτομο θα είναι σε θέση να διαχειριστεί καλύτερα την απόρριψη από τους σημαντικούς άλλους.

Ακόμη, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας δύνανται να χρησιμοποιηθούν και σε ψυχοθεραπευτικές παρεμβάσεις με άτομα που παρουσιάζουν στοιχεία νευρωτισμού. Τα συμπτώματα τέτοιων ατόμων μπορεί να μειωθούν σε περίπτωση που το άτομο εξασκηθεί και βιώσει θετικές εμπειρίες κατά την επαφή του με άλλα άτομα. Δεδομένου ότι ο νευρωτισμός σχετίζεται με την απόρριψη που έχουν δεχτεί τα άτομα κατά την παιδική τους ηλικία από τους σημαντικούς άλλους, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι γονείς, μπορεί οι εκφράσεις του νευρωτισμού να μειωθούν αν τα άτομα αυτά βιώσουν θετικές εμπειρίες κατά την επαφή τους με τους σημαντικούς άλλους της ενήλικης ζωής τους. Συνοπτικά, οι θετικές εμπειρίες με τους σημαντικούς άλλους κατά την ενήλικη ζωή θα μπορούσαν να αποτελέσουν αρωγό στην αλλαγή των νοητικών σχημάτων που έχουν τα νευρωτικά άτομα για τον κόσμο

και, άρα, στη μείωση της επίδρασης του νευρωτισμού στη σκέψη, το συναίσθημα και τη συμπεριφορά τους.

Περιορισμοί

Η έρευνα παρουσιάζει κάποιους περιορισμούς. Κατ' αρχάς, το μέγεθος του δείγματος ήταν μικρό. Επιπλέον, τα ποσοστά αντρών και γυναικών δεν ήταν ομοιόμορφα κατανεμημένα στο σύνολο του δείγματος. Οι δύο προαναφερθέντες περιορισμοί καθιστούν δύσκολη κι αμφίβολη τη γενίκευση των συμπερασμάτων στον γενικό πληθυσμό καθώς και την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων ως προς τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων. Ακόμη, οι συμμετέχοντες ήταν μόνο άτομα 18 έως 25 ετών και φοιτητές, άρα η αντιπροσώπευση του γενικού πληθυσμού είναι μικρή. Ένας ακόμη περιορισμός έγκειται στη μορφή των ερωτηματολογίων μέσω των οποίων έγινε η συλλογή των δεδομένων. Και τα τρία ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν είναι ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς. Επομένως, δεν υπάρχει αντικειμενικότητα ως προς τα συλλεγόμενα δεδομένα. Επιπλέον, δεδομένου ότι η συγκέντρωση των δεδομένων για την αντίληψη των ατόμων σχετικά με την απόρριψη ή την αποδοχή που είχαν τύχει από τους γονείς τους κατά την παιδική τους ηλικία έγινε κατά την ενήλικη ζωή τους, υπάρχει πιθανότητα η εικόνα που τα άτομα έχουν σχετικά με τις γονεϊκές πρακτικές να είναι παραποιημένη από άλλους παράγοντες που μεσολάβησαν ή διαστρεβλωμένη λόγω της παρόδου του χρόνου. Τέλος, υπάρχει πιθανότητα η ευαισθησία στην απόρριψη να οφείλεται σε γενικώς διαστρεβλωμένα νοητικά σχήματα που έχουν τα νευρωτικά άτομα γενικώς και όχι στην γονεϊκή απόρριψη.

Μελλοντική έρευνα

Η διερεύνηση των παραγόντων που οδηγούν σε ευαισθησία στην απόρριψη είναι ένα φλέγον ζήτημα στους επιστημονικούς κύκλους. Μολονότι η βιβλιογραφία σχετικά με τη σχέση γονεϊκής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη, καθώς και των διάφορων παραγόντων που μεσολαβούν ή τροποποιούν αυτή τη σχέση συνεχώς αυξάνεται, υπάρχει μια πληθώρα

θεμάτων που τελούν υπό διερεύνηση. Έτσι, μένει να ερευνηθούν οι υποθέσεις της παρούσας έρευνας σε μεγαλύτερο και πιο διευρυμένο δείγμα του πληθυσμού. Ακόμη, θα μπορούσε να γίνει διαχρονική συλλογή των δεδομένων, ώστε να διευκρινιστεί το κατά πόσο η διαμεσολάβηση του νευρωτισμού στη σχέση γονεϊκής απόρριψης κι ευαισθησίας στην απόρριψη οφείλεται ή όχι και σε άλλους παράγοντες που επισυμβαίνουν στη διάρκεια της ανάπτυξης του ατόμου. Ακόμη, το ζήτημα δύναται να διερευνηθεί και με άλλα εργαλεία πέρα από ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς προκειμένου να συλλεχθούν περισσότερο αντικειμενικά δεδομένα. Τέλος, θα ήταν χρήσιμο να διερευνηθεί περισσότερο η κατεύθυνση της επίδρασης της μιας μεταβλητής στην άλλη για καθεμία από τις σχέσεις α) γονεϊκή απόρριψη – προσωπικότητα, β) προσωπικότητα – ευαισθησία στην απόρριψη και γ) γονεϊκή απόρριψη – ευαισθησία στην απόρριψη.

Βιβλιογραφία

- Ahmed, R., Rohner, R., Khaleque, A., & Gielen, U. (2010, December 17). Parental acceptance and rejection: theory, measures, and research in the arab world. *Parental Acceptance and Rejection in the Arab World*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED514028.pdf>
- Allport, G., & Odbert, H. (1936). Trait – names. A psycho-lexical study. *Psychological review publications*, 211 (1). Retrieved from http://psych.colorado.edu/~carey/courses/psyc5112/Readings/psnTraitNames_Allport.pdf
- Ayduk, O, Downey, G., & Kim, M. (2001). Rejection sensitivity and depressive symptoms in women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 868-877. Doi: 10.1177/0146167201277009
- Αριστοτέλης,(2006), «Πολιτικά I, II», Αθήνα: Ζήτρος
- Baldwin, M. (1992). Relational schemas and the processing of social information. *Psychological Bulletin*, 112(3), 461-484. Retrieved from <http://selfesteemgames.mcgill.ca/research/baldwnpsybull.pdf>
- Baumeister, R., & Leary, M. (1995). Need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117 (3), 497-529. Retrieved from <http://persweb.wabash.edu/facstaff/hortonr/articles%20for%20class/baumeister%20and%20leary.pdf>
- Berenson, K., Gyurak, A., Ayduk, O., Downey, G., Garner, M., Mogg, K., Bradley, B., Pine, D. (2009). Rejection sensitivity and disruption of attention by social threat cues. *Journal of Research in Personality*, 43, 1064–1072. Doi:10.1016/j.jrp.2009.07.007
- Besser, A., & Priel, B. (2009, February). Emotional responses to a romantic partner's

- imaginary rejection: the roles of attachment anxiety, covert narcissism, and self – evaluation. *Journal of Personality*, 77(1). Doi: 10.1111/j.1467-6494.2008.00546.x
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss. Volume III. Loss sadness and depression*. U.S.A: Basic Books
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss. Volume I. Attachment* (2nd ed.). U.S.A: Basic Books
- Bowlby, J. (1988). *A secure base. Parent – child attachment and healthy human development*. U.S.A: Basic Books
- Brumbaugh, C., & Fraley, C. (2007). Transference of attachment patterns: how important relationships influence feelings toward novel people. *Personal Relationships*, 14, 513-530. Doi: 10.1111/j.1475-6811.2007.00169.x
- Buckley, K., Winkel, R., & Leary, M. (2004). Reactions to acceptance and rejection: Effects of level and sequence of relational evaluation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40(1), 14–28. Doi: 10.1016/S0022-1031(03)00064-7
- Butler, C., Doherty, M., & Potter, R. (2007). Social antecedents and consequences of interpersonal rejection sensitivity. *Personality and Individual Differences*, 43, 1376-1385. Retrieved from <http://www.smsu.edu/facultystaff/jamesbutler/rejectsensitivity.pdf>
- Campo, A., & Rohner, R. (1992). Relationships between perceived parental acceptance – rejection, psychological adjustment, and substance abuse among young adults. *Child Abuse & Neglect*, 16, 429-440. Retrieved from http://ac.els-cdn.com/014521349290052S/1s2.0014521349290052Smain.pdf?_tid=bba6a2e8710011e5bbf700000aab0f6b&acdnat=1444668546_c72f0667d8964de9380d528c44c06350
- Çardak, M., Sariçam, H., & Onur, M. (2012, July). Perceived parenting styles and rejection sensitivity in university students. *Tojce*, 1 (3). Retrieved from <http://www.tojce.com/articles/pdf/v01i03/tjuly5.pdf>
- Demetriou, L., & Christodoulides, P. (2006). Parental acceptance – rejection in the Cypriot

- family. A social – psychological research on the part / parq. *The Cyprus Journal of Science and Technology*, 5 (2). Retrieved from <http://ktisis.cut.ac.cy/bitstream/10488/4973/1/parental.pdf>
- Demetriou, L., & Christodoulides, P. (2011). Personality and psychological adjustment of greek – Cypriot youth in the context of the parental acceptance – rejection theory. *The Cyprus Review*, 23 (1). Retrieved from <http://ktisis.cut.ac.cy/bitstream/10488/4974/1/personality.PDF>
- Diener, E., & Lucas, R. Personality Traits. Retrieved from <http://nobaproject.com/modules/personality-traits>
- Downey, G., & Feldman, S. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (6), 1327-1343. Retrieved from http://socialrelations.psych.columbia.edu/images/stories/docs/publications/%2814%29RS_Intimate_Relationships.pdf
- Downey, G., Feldman, S., & Ayduk, O. (2000). Rejection sensitivity and male violence in romantic relationships. *Personal Relationships*, 7, 45-61. Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1475-6811.2000.tb00003.x/pdf>
- Downey, G., Freitas, L. A., Michaelis, B., & Khouri, H. (1998). The self – fulfilling prophecy in close relationships: rejection sensitivity and rejection by romantic partners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 (2), 545-560. Retrieved from http://socialrelations.psych.columbia.edu/images/stories/docs/publications/%2812%29RS_Self_Fulfilling_Prophecy.pdf
- Downey, G., Khouri, H., & Feldman, S. (1997). Early interpersonal trauma and adult adjustment: the meditational role of rejection sensitivity. In D. Cicchetti & S. Toth (Eds.), *Developmental Perspectives on Trauma: Rochester Symposium on Developmental Psychopathology, Volume VIII* (pp. 85-114). New York: University of

Rochester Press. Retrieved from
http://socialrelations.psych.columbia.edu/images/stories/docs/publications/%2832%29_RS_Mediational_Role.pdf

Dwairy, M. (2010). Parental acceptance – rejection: a fourth cross – cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *J Child Fam Stud*, *19*, 30-35. Doi: 10.1007/s10826-009-9338-y

Emmelkamp, P., & Karsdorp, E. (1987). The effects of perceived parental rearing style on the development of type A pattern. *European Journal of Personality*, *1*, 223-230. Doi: 10.1002/per.2410010403

Epstein, S. (1994). Integration of the cognitive and the psychodynamic unconscious. *American Psychological Association*, *49*(8), 709-724. Retrieved from <http://ocean.otr.usm.edu/~w535680/Epstein%20%281994%29.pdf>

Erikson, E. (1977). *Childhood and society*. London: Paladin Grafton Books

Fang, A., Asnaani, A., Gutner, C., Cook, C., Wilhelm, S., & Hofmann, S. (2011). Rejection sensitivity mediates the relationship between social anxiety and body dysmorphic concerns. *Journal of Anxiety Disorders*, *25*, 946-949. Retrieved from http://ac.els-cdn.com/S0887618511001071/1-s2.0-S0887618511001071-main.pdf?_tid=ac422b02-700511e5afbe0000aab0f6c&acdnat=1444560717_c46d3ecff1c809d605f4e41cf5cca6f4

Frazier, P., Tix, A., & Barron, K. (2014). Testing moderator and mediator effects in counseling psychology research. *Journal of Counseling Psychology*, *51*(1), 115-134. Doi: 10.1037/0022-0167.51.1.115

Galton, F. (1884). Measurement of character. *Fortnightly Review*, *36*, 179-185. Retrieved from <http://www.comportement.uqam.ca/PSY4090/doc/galton01.html>

Giaouzi, A. & Giovazolias, T. (2015). Remembered parental rejection and social anxiety: the mediating role of partner acceptance – rejection. *Journal of Child and Family Studies*,

24, 3170-3179. Doi: 10.1007/s10826-015-0120-z

Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*, 26, 697-714. Retrieved from http://ac.els-cdn.com/S0145213402003423/1-s2.0-S0145213402003423-main.pdf?_tid=6eea1ac4-70fc11e588700000aacb35f&acdnat=1444666700_53d968a9ae050e4b494c134d3672af08

Hafen, C., Spilker, A., Chango, J., Marston, E., & Allen, J. (2014). Accept or reject? The impact of adolescent rejection sensitivity on early adult romantic relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 24(1), 55-64. Doi: 10.1111/jora.12081

Hamilton, V. (1972). Maternal rejection and conservation: an analysis of sub – optimal cognition. *J. Child Psychol. Psychiat*, 13, 147-166. Doi: 10.1111/j.1469-7610.1972.tb01141.x

Hayes, A. (2013). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York: Guilford Publications.

Hussain, S., & Munaf, S. (2012, January). Perceived father acceptance – rejection in childhood and psychological adjustment in adulthood. *International Journal of Business and Social Science*, 3 (1). Retrieved from http://www.ijbssnet.com/journals/Vol_3_No_1_January_2012/16.pdf

Irons, C., Gilbert, P., Baldwin, W., Baccus, R., & Palmer, M. (2006). Parental recall, attachment relating and self – attacking/ self – reassurance: their relationship with depression. *British Journal of Clinical Psychology*, 45, 297-308. Doi:10.1348/014466505X68230

John, O., & Srivastava, S. (1997). The big – five trait taxonomy: history, measurement, and theoretical perspectives. In L. Pervin & O.P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.). New York: Guilford Press. Retrieved from <http://pages.uoregon.edu/sanjay/pubs/bigfive.pdf> (in press).

- John, O., Naumann, L., & Soto, C. (2008). Paradigm shift to the integrative big five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues. In L. Pervin & O.P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.). New York: Guilford Press. Retrieved from <https://www.ocf.berkeley.edu/~johnlab/pdfs/2008chapter.pdf>
- Jones, T. Environmental factors. Retrieved from <http://tljones.co.uk/apd/envmnt.htm>
- Kelliher, L. (2013, April). Personality, rejection sensitivity and perceptions of social support adequacy as predictors of college students' depressive symptoms. Retrieved from <https://libres.uncg.edu/ir/wcu/f/Kelliher2013.pdf> (THESIS)
- Khaleque, A., & Rohner, R. (2002, February). Perceived parental acceptance – rejection and psychological adjustment: a meta – analysis of cross – cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64 (1), 54-64. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3599776>
- Khaleque, A., & Rohner, R. (2012). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: a meta – analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16 (2), 103-115. Doi: 10.1177/1088868311418986
- Kitahara, M. (1987). Perception of parental acceptance and rejection among Swedish university students. *Child Abuse & Neglect*, 11, 223-227. Retrieved from http://ac.els-cdn.com/0145213487900615/1-s2.0-0145213487900615-main.pdf?_tid=14fc845a-6fe611e5af740000aab0f6b&acdnat=1444547149_a5251652cd09ff2ae569eead3daae19c
- Kourkoutas, E., & Erkman, F. (2011). Interpersonal acceptance and rejection. Social, emotional, and educational contexts. Florida: BrownWalker Press. Retrieved from <http://www.bookpump.com/bwp/pdf-b/9425696b.pdf>
- Kross, E., Egner, T., Ochsner, K., Hirsch, J., & Downey, G. (2007, June). Neural dynamics of

- rejection sensitivity. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 19(6), 945-956.
Doi:10.1162/jocn.2007.19.6.945
- Λυγιά, Α. (2012). Η κριτική αξιολόγηση του μοντέλου των πέντε παραγόντων. (Ανέκδοτη εργασία στα πλαίσια σεμιναρίου). Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο, Κρήτη
- Leary, M. (2001). *Interpersonal rejection*. Oxford: Oxford University Press.
- Leary, M., Twenge, J., & Quinlivan, E. (2006). Interpersonal rejection as a determinant of anger and aggression. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 111-132.
Doi:10.1207/s15327957pspr1002_2
- London, B., Downey, G., Bonica, C. & Paltin, I. (2007). Social causes and consequences of rejection sensitivity. *Journal of Research on Adolescence*, 17, 481–506.
Doi: 10.1111/j.1532-7795.2007.00531.x
- Lundberg, M., Perris, C., & Adolfsson, R. (2000). Family environment and personality: perceived parenting and the role of personality. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 7, 267-274. Doi: 10.1002/1099-0879(200010)7:4<267::AID-CPP258>3.0.CO;2-S
- Mashek, D. & Aron, A. (2004). *Handbook of Closeness and Intimacy*. London: Lawrence Erlbaum Associates
- Maxwell, J. Spielmann, S., Joel, S., & MacDonald, G. (2013). Attachment theory as a framework for understanding responses to social exclusion. *Social and Personality Psychology Compass*, 7 (7), 444-456. Doi: 10.1111/spc3.12037
- McCrae, R., & Costa, P. The Five – Factor theory of personality. In O. John & R. Robins (Eds.). *Handbook of Personality, Third Edition: Theory and Research* (pp. 159-177). New York: The Guilford Press
- McCrae, R., & John, P., O. (2006). An introduction to the five – factor model and its

- applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175-215. Doi: 10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x
- Meesters, C., Muris, P., & Esselink, T. (1995). Hostility and perceived parental rearing behavior. *Person. Individ. Diff.*, 18(4), 567-570. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/019188699400181Q>
- Mellin, A. (2012, April). Relational victimization and rejection sensitivity: the long – term impact of social hurt. *ADULTSPAN Journal*, 11 (1). Retrieved from Doi: 10.1002/j.2161-0029.2012.00001.x
- Murray, S, Holmes, J., Griffin, D., Bellavia, G., & Rose, P. (2001). The mismeasure of love: how self-doubt contaminates relationship beliefs. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 423-436. Doi:10.1177/0146167201274004
- Μπαμπινιώτης, Γ., (1998), *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας
- Pearson, K., Watkins, E., & Mullan, E. (2011). Rejection sensitivity prospectively predicts increased rumination. *Behaviour Research and Therapy*, 49, 597-605. Doi:10.1016/j.brat.2011.06.004
- Perris, C., Eisemann, M., Ericsson, U., von Knoring, L., & Perris, H. (1983). Parental rearing behavior and personality characteristics of depressed patients. *Arch Psychiatr Nervenkr*, 233, 77-88. Retrieved from <http://link.springer.com/article/10.1007/BF00343429>
- Petrowski, K., Berth, H., Schmidt, S., Schumacher, J., Hinz, A., & Brähler, E. (2009). The assessment of recalled parental rearing behavior and its relationship to life satisfaction and interpersonal problems: a general population study. *BMC Medical Research Methodology*, 9 (17). Doi:10.1186/1471-2288-9-17
- Petrowski, K., Brähler, E., & Zenger, M. (2014). The relationship of parental rearing behavior

- and resilience as well as psychological symptoms in a representative sample. *Health and Quality of Life Outcomes*, 12 (95). Retrieved from <http://www.hqlo.com/content/12/1/95>
- Power, A., & Pluess, M. (2015). Heritability estimates of the big five personality traits based on common genetic variants. *Translational Psychiatry*, 5. Doi:10.1038/tp.2015.96
- Profiler, Τεστ Χαρακτηριστικών Προσωπικότητας. Ανακτήθηκε από <http://www.epyxida.gr/%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1/%CF%84%CE%B5%CF%83%CF%84-%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82/>
- Reynolds, S., & Clark, L. (2001, April). Predicting dimensions of personality disorder from domains and facets of the five – factor model. *Journal of Personality*, 69(2). Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-6494.00142/pdf>
- Roelofs, J., Meesters, C., Huurne M., Bamelis, L., & Murts, P. (2006, June). On the links between attachment style, parental rearing behaviors, and internalizing and externalizing problems in non-clinical children. *Journal of Child and Family Studies*, 15 (3), 331-344. Doi: 10.1007/s10826-006-9025-1
- Rohner, R. P. (2005). Parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ): Test manual. In R. P. Rohner & A. Khaleque (Eds.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (pp. 43–106). CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R (2008, February). Parental acceptance – rejection theory studies of intimate adult relationships. *Cross – Cultural Research*, 42 (1), 5-12. Retrieved from <http://ccr.sagepub.com>
- Rohner, R. (2014). PARTheory gets a new name: IPARTheory. *International Society for*

Interpersonal Acceptance and Rejection, 8 (13)

- Rohner, R. (2015). Glossary of significant concepts in interpersonal parental acceptance – rejection theory. Retrieved from <http://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/Glossary.pdf>
- Rohner, R., & Khaleque, A. (2002). Parental acceptance-rejection and life-span development: a universalist perspective. *Online Readings in Psychology and Culture, 6*(1). Retrieved from <https://core.ac.uk/download/files/261/10687068.pdf>
- Rohner, R., & Khaleque, A. (2010, March). Testing central postulates of parental acceptance – rejection theory (PARTheory): a meta – analysis of cross – cultural studies. *Journal of Family Theory & Review, 2*, 73-87. Doi:10.1111/j.1756-2589.2010.00040.x
- Rohner, R., & Pettengrill, S. (1985, April). Perceived parental acceptance – rejection and parental control among Korean adolescents. *Child Development, 56* (2), 524-528. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1129739>
- Rohner, R., & Rohner, E. (1980). Antecedents and consequences of parental rejection: a theory of emotional abuse. *Child Abuse and Neglect, 4*, 189-198. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0145213480900071>
- Rohner, R., Khaleque, A., & Cournoyer, D. (2005). Parental acceptance – rejection: theory, methods, cross – cultural evidence, and implications. *ETHOS, 33*(3), 299-334. Doi: 10.1525/eth.2005.33.3.299
- Rohner, R., Khaleque, A., & Cournoyer, D. (2012, November 16). Introduction to parental acceptance – rejection: theory, methods, evidence, and implications. Retrieved from <http://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/INTRODUCTION-TO-PARENTAL-ACCEPTANCE-3-27-12.pdf>
- Romero-Canyas, R., Downey, G., Berenson, K., Ayduk, O., & Jan Kang, N. (2010, February). Rejection Sensitivity and the rejection–hostility link in romantic relationships. *Journal of Personality, 78*(1). Doi: 10.1111/j.1467-6494.2009.00611.x

- Rosenbach, C., & Renneberg, B. (2014). Rejection sensitivity as a mediator of the relationship between experienced rejection and borderline characteristics. *Personality and Individual Differences*, 69, 176-181. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2014.05.032>
- Ρούσσοι, Π., Τσαούσης, Γ. (2011). *Στατιστική στις επιστήμες της συμπεριφοράς με τη χρήση του SPSS*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος
- Schlette, P., Brandstrom, S., Eisemann, M., Sigvardsson, S., Nylander, P., Adolfsson R., & Perris C. (1998). Perceived parental rearing behaviours and temperament and character in healthy adults. *Person. Individ. Diff.*, 24 (5), 661-668. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886997002298>
- Sentse, M., Lindenberg, S., Omvlee, A., Ormel, J., & Veenstra, R. (2009, August 26). Rejection and acceptance across contexts: parents and peers as risks and buffers for early adolescent. *J Abnorm Child Psychol*, 38, 119–130. Doi: 10.1007/s10802-009-9351-z
- Shahid, S., Mullick, M., Nahar, J., Naher, J., Khan, S., Morshed, N., Shah, M., & Qusar, S. (2009). Relationship Between Parental Rejection and Personality. *BSMMU*, 2(2), 61-65. Retrieved from <http://www.banglajol.info/index.php/BSMMUJ/article/view/4759/3793>
- Staebler, K., Helbing, E., Rosenbach, C., & Renneberg, B. (2011). Rejection sensitivity and borderline personality disorder. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 18, 275-283. Doi: 10.1002/cpp.705
- Stimpson, J., Tyler, K., & Hoyt, D. (2005). Effects of parental rejection and relationship quality on depression among older rural adults. *Sociology Department, Faculty Publications*, 63. Retrieved from <http://digitalcommons.unl.edu/sociologyfacpub/63>
- Tsaousis, I. & Kerpelis, P. (2004). The traits personality questionnaire 5 (TPQue5).

Psychometric properties of a shortened version of a big five measure. *European Journal of Psychological Assessment*, 20(3), 180–191. Doi: 10.1027/1015-5759.20.3.180

Τσαούσης, Ι. (1999). Αναζητώντας τη δομή της προσωπικότητας: το μοντέλο των πέντε παραγόντων. *Ψυχολογία*, 6(1), 88-103. Ανακτήθηκε από <http://www.elpse.gr/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%87%CF%8E%CE%BD/category/51-%CF%84%CE%B5%CF%8D%CF%87%CE%BF%CF%82-01.html>

Vandewalle, J., Moens, E., & Braet, C. (2013, December 13). Comprehending emotional eating in obese youngsters: the role of parental rejection and emotion regulation. *International Journal of Obesity*. Doi:10.1038/ijo.2013.233

Watson, J., & Nesdale, D. (2012). Rejection sensitivity, social withdrawal, and loneliness in young adults. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(8), 1984–2005. Doi: 10.1111/j.1559-1816.2012.00927.x

Wikibin. Parental acceptance – rejection theory. Retrieved from <http://wikibin.org/articles/parental-acceptance-rejection-theory.html>

Zadro, L., Boland, C., & Richardson, R. (2006). How long does it last? The persistence of the effects of ostracism in the socially anxious. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42(5), 692–697. Doi:10.1016/j.jesp.2005.10.007

Zafirides, P. (2012). The Painful Consequences of Parental Rejection. *The Healthy Mind Network*. Retrieved from <http://www.thehealthymind.com/2012/06/13/the-painful-consequences-of-parental-rejection/>

Zimmer-Gembeck, M., & Nesdale, D. (2013, February). Anxious and angry rejection

sensitivity, social withdrawal, and retribution in high and low ambiguous situations.

Journal of Personality, 81(1). Doi: 10.1111/j.1467-6494.2012.00792.x

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ	
<u>Υπεύθυνος Έρευνας:</u>	<u>Ερευνήτρια:</u>
Ακης Γιοβαζολιάς , Επίκ. Καθηγητής Ψυχολογίας	Λυγιά Άννα – Σταυρούλα , φοιτήτρια (psy2528@psy.soc.uoc.gr)

Αγαπητέ/ή φοιτητή/τρια,

Τα ερωτηματολόγια που έχεις μπροστά σου αποτελούν μέρος έρευνας γύρω από το πώς επιδρούν η γονεϊκή συμπεριφορά και η προσωπικότητα στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την απόρριψη. Θα θέλαμε να σε παρακαλέσουμε να συμπληρώσεις όλες τις ερωτήσεις ώστε να αποκτήσουμε μια καλή εικόνα του τι συμβαίνει με το συγκεκριμένο ζήτημα.

Να θυμάσαι ότι:

- Όλες οι απαντήσεις είναι ανώνυμες, δεν χρειάζεται να γράψεις πουθενά το όνομά σου!
- Κανείς δεν θα μπορεί να καταλάβει ποιες απαντήσεις έχεις δώσει εσύ προσωπικά!
- Αν κάποια στιγμή θελήσεις, μπορείς να διακόψεις την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χωρίς να χρειάζεται να εξηγήσεις τους λόγους για αυτό!

→ Αν όμως αποφασίσεις να το συμπληρώσεις, είναι σημαντικό να απαντήσεις με ειλικρίνεια σε όλες τις ερωτήσεις. Σε ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σου!

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Όπου έχει τελίτσες, γράψε την απάντηση που λείπει και όπου έχει α,β,γ,δ, βάλε ένα κύκλο γύρω από το γράμμα που σου ταιριάζει.

1) Τμήμα: Έτος:

2) Φύλο: α) Άντρας β) Γυναίκα

3) Πότε γεννήθηκες; Έτος Μήνας

4) Σε ποια χώρα γεννήθηκες; α) στην Ελλάδα

β) σε άλλη χώρα. Σε ποια;

5) Πού μένεις (μόνιμη κατοικία); α) σε πόλη. Σε ποια;

β) σε κομόπολη. Σε ποια;

γ) σε χωριό. Σε ποιο;

6) Ο πατέρας σου έχει φοιτήσει μέχρι το: α) δημοτικό

β) γυμνάσιο

γ) λύκειο

δ) πανεπιστήμιο / ΤΕΙ

7) Η μητέρα σου έχει φοιτήσει μέχρι το: α) δημοτικό

β) γυμνάσιο

γ) λύκειο

δ) πανεπιστήμιο / ΤΕΙ

Οι παρακάτω σελίδες περιλαμβάνουν μια σειρά από δηλώσεις που περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς μερικές φορές φέρονται προς τα παιδιά τους. Διάβασε κάθε δήλωση προσεκτικά και σκέψου πόσο καλά περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς σου, σου φέρονταν όταν ήσουν περίπου 7-12 χρονών. Δώσε την πρώτη σου εντύπωση και προχώρα στην επόμενη ερώτηση χωρίς να επιμένεις περισσότερο σε κάποια από αυτές. Απάντησε σε κάθε δήλωση με βάση την πραγματική συμπεριφορά των γονιών σου και όχι την συμπεριφορά που θα ήθελες να έχουν. Δώσε μία απάντηση κάθε φορά χρησιμοποιώντας την παρακάτω κλίμακα. Απάντησε πρώτα για τον πατέρα σου και έπειτα για την μητέρα σου.

①	②	③	④
Πάντα	Μερικές Φορές	Σπάνια	Ποτέ

Ο Πατέρας μου.....

1	Έλεγε καλά λόγια για μένα.	①	②	③	④
2	Δε μου έδινε καθόλου σημασία.	①	②	③	④
3	Με διευκόλυνε με τον τρόπο του να του μιλώ για πράγματα που ήταν σημαντικά για μένα.	①	②	③	④
4	Με χτυπούσε ακόμη κι αν μερικές φορές δεν το άξιζα.	①	②	③	④
5	Με έβλεπε ως μεγάλο μπελά.	①	②	③	④
6	Με τιμωρούσε πολύ αυστηρά όταν θύμωνε.	①	②	③	④
7	Ήταν πάντοτε πολύ απασχολημένος για να απαντήσει στις ερωτήσεις μου.	①	②	③	④
8	Φαινόταν να με αντιπαθεί.	①	②	③	④
9	Έδειχνε πραγματικά ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές μου.	①	②	③	④
10	Μου έλεγε πολλά σκληρά λόγια.	①	②	③	④
11	Με αγνοούσε όταν του ζητούσα βοήθεια.	①	②	③	④
12	Με έκανε να νιώθω ότι με θέλει και με χρειάζεται.	①	②	③	④
13	Μου έδινε πολλή σημασία.	①	②	③	④
14	Έκανε τα πάντα για να με στεναχωρεί.	①	②	③	④
15	Ξεχνούσε σημαντικά πράγματα που νομίζω θα έπρεπε να θυμάται.	①	②	③	④
16	Με έκανε να νιώθω ότι δε μ' αγαπά, αν έκανα κάποια αταξία.	①	②	③	④
17	Με έκανε να αισθάνομαι ότι ασχολούμαι με σημαντικά πράγματα	①	②	③	④
18	Με φοβέριζε ή με απειλούσε όταν έκανα κάποιο λάθος.	①	②	③	④
19	Ενδιαφερόταν για το τι σκέφτομαι και ήθελε να το συζητώ μαζί του.	①	②	③	④
20	Ό,τι και αν έκανα, νόμιζε ότι τα άλλα παιδιά συμπεριφέρονταν καλύτερα από μένα.	①	②	③	④

21	Μου έδειχνε ότι δεν με θέλει.	①	②	③	④
22	Μου έδειχνε την αγάπη του.	①	②	③	④
23	Με αγνοούσε όσο δεν έκανα κάτι που τον ενοχλεί.	①	②	③	④
24	Μου συμπεριφερόταν με στοργή και καλοσύνη.	①	②	③	④

Η Μητέρα μου.....

1	Έλεγε καλά λόγια για μένα.	①	②	③	④
2	Δε μου έδινε καθόλου σημασία.	①	②	③	④
3	Με διευκόλυνε με τον τρόπο του να της μιλώ για πράγματα που ήταν σημαντικά για μένα.	①	②	③	④
4	Με χτυπούσε ακόμη κι αν μερικές φορές δεν το άξιζα.	①	②	③	④
5	Με έβλεπε ως μεγάλο μπελά.	①	②	③	④
6	Με τιμωρούσε πολύ αυστηρά όταν θύμωνε.	①	②	③	④
7	Ήταν πάντοτε πολύ απασχολημένη για να απαντήσει στις ερωτήσεις μου.	①	②	③	④
8	Φαινόταν να με αντιπαθεί.	①	②	③	④
9	Έδειχνε πραγματικά ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές μου.	①	②	③	④
10	Μου έλεγε πολλά σκληρά λόγια.	①	②	③	④
11	Με αγνοούσε όταν της ζητούσα βοήθεια.	①	②	③	④
12	Με έκανε να νιώθω ότι με θέλει και με χρειάζεται.	①	②	③	④
13	Μου έδινε πολλή σημασία.	①	②	③	④
14	Έκανε τα πάντα για να με στεναχωρεί.	①	②	③	④
15	Ξεχνούσε σημαντικά πράγματα που νομίζω θα έπρεπε να θυμάται.	①	②	③	④
16	Με έκανε να νιώθω ότι δε μ' αγαπά, αν έκανα κάποια αταξία.	①	②	③	④
17	Με έκανε να αισθάνομαι ότι ασχολούμαι με σημαντικά πράγματα	①	②	③	④
18	Με φοβέριζε ή με απειλούσε όταν έκανα κάποιο λάθος.	①	②	③	④
19	Ενδιαφερόταν για το τι σκέφτομαι και ήθελε να το συζητώ μαζί της.	①	②	③	④
20	Ό,τι και αν έκανα, νόμιζε ότι τα άλλα παιδιά συμπεριφέρονταν καλύτερα από μένα.	①	②	③	④
21	Μου έδειχνε ότι δεν με θέλει.	①	②	③	④
22	Μου έδειχνε την αγάπη της.	①	②	③	④
23	Με αγνοούσε όσο δεν έκανα κάτι που την ενοχλεί.	①	②	③	④
24	Μου συμπεριφερόταν με στοργή και καλοσύνη.	①	②	③	④

Καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις περιγράφει πράγματα που οι φοιτητές ζητούν μερικές φορές από άλλους ανθρώπους. Παρακαλώ φανταστείτε ότι είστε σε αντίστοιχη κατάσταση. Θα σας ζητηθεί να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- 1) Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν για την απάντηση του άλλου ατόμου;
- 2) Πώς νομίζετε ότι είναι πιθανό να απαντήσει το άλλο άτομο;

1	<p>Ρωτάτε κάποιον/ α στην τάξη εάν θα μπορούσατε να δανειστείτε τις σημειώσεις του/ της.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν το άτομο αυτό θα ήθελε να σας δανείσει τις σημειώσεις του/ της; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι το άτομο αυτό θα μου έδινε πρόθυμα τις σημειώσεις του/ της. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
2	<p>Ζητάτε από το /τη σύντροφό σας να μείνετε μαζί.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η σύντροφος σας θα ήθελε να μείνετε μαζί; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι ο/ η σύντροφός μου θα ήθελε να μείνει μαζί μου. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
3	<p>Ζητάτε από τους γονείς σας να σας βοηθήσουν να αποφασίσετε σε ποια προγράμματα θα κάνετε αίτηση.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν οι γονείς σας θα ήθελαν να σας βοηθήσουν; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι θα ήθελαν να με βοηθήσουν. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
4	<p>Ζητάτε από κάποιον που δε γνωρίζετε καλά να βγείτε ραντεβού.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν το άτομο αυτό θα ήθελε να βγει μαζί σας ραντεβού; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι το άτομο αυτό θα ήθελε να βγει μαζί μου ραντεβού. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥

5	<p>Ο/ Η σύντροφός σας έχει κανονίσει να βγει με τους φίλους του/ της απόψε, αλλά θέλετε πολύ να περάσετε το βράδυ μαζί του/ της και του/ της το λέτε.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η σύντροφος σας θα αποφάσιζε να μείνει μέσα; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι ο/ η σύντροφός μου θα επέλεγε πρόθυμα να μείνει μέσα. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
6	<p>Ζητάτε από τους γονείς σας επιπλέον χρήματα, για να καλύψετε τα έξοδα διαβίωσής σας.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν οι γονείς σας θα σας βοηθούσαν; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι δε θα είχαν πρόβλημα να με βοηθήσουν. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
7	<p>Μετά το μάθημα λέτε στον/ στην καθηγητή/ τρια σας ότι έχετε κάποια δυσκολία με ένα μέρος του μαθήματος και το/ τη ρωτάτε εάν μπορεί να σας δώσει επιπλέον βοήθεια.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η καθηγητής/ τρια σας θα ήθελε να σας βοηθήσει; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι ο/ η καθηγητής/ τρια μου θα ήθελε να με βοηθήσει. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
8	<p>Προσεγγίζετε έναν/ μία καλό/ η σας φίλο/ η για να μιλήσετε σχετικά με κάτι που είπατε ή κάνατε και τον/ την αναστάτωσε πολύ.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η φίλος/ η θα ήθελε να σας μιλήσει; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι θα ήθελε να μιλήσουμε για να λύσουμε τις διαφορές μας. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
9	<p>Ζητάτε από κάποιον συμφοιτητή/ τρια σας να πάτε για καφέ.</p> <p>α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν το άτομο αυτό θα ήθελε να έρθει μαζί σας για καφέ; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ</p> <p>β. Θα περίμενα ότι το άτομο αυτό θα ήθελε να έρθει μαζί μου.</p>	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥

	1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό						
10	Μετά την αποφοίτηση δε μπορείτε να βρείτε δουλειά και ρωτάτε τους γονείς σας εάν μπορείτε να μείνετε μαζί τους για λίγο. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν οι γονείς σας θα ήθελαν να επιστρέψετε στο σπίτι; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι θα ήμουν ευπρόσδεκτος/ η στο σπίτι. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	①	②	③	④	⑤	⑥
		①	②	③	④	⑤	⑥
11	Ζητάτε από ένα/ μία φίλο/ η σας να πάτε μαζί διακοπές το Πάσχα. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το ο/ η φίλος/ η σας θα ήθελε να έρθει μαζί σας; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι ο/η φίλος/η μου θα ήθελε να έρθει μαζί μου. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	①	②	③	④	⑤	⑥
		①	②	③	④	⑤	⑥
12	Τηλεφωνείτε στο/ στη σύντροφό σας μετά από μια έντονη λογομαχία και του/ της λέτε ότι θέλετε να τον/ την συναντήσετε. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η σύντροφος σας θα ήθελε να σας συναντήσει; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι θα ήθελε να με συναντήσει. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	①	②	③	④	⑤	⑥
		①	②	③	④	⑤	⑥
13	Ρωτάτε ένα/ μια φίλο/ η εάν θα μπορούσατε να δανειστείτε κάτι δικό του/ της. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το ο/ η φίλος/ η σας θα ήθελε σας το δανείσει; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι ο/ η φίλος/ η μου θα ήθελε πρόθυμα να μου το δανείσει. 1= καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	①	②	③	④	⑤	⑥
		①	②	③	④	⑤	⑥
14	Ζητάτε από τους γονείς σας να έρθουν σε μια σημαντική για εσάς περίσταση. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν οι γονείς σας θα ήθελαν να έρθουν; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι οι γονείς μου θα ήθελαν να έρθουν. 1=	①	②	③	④	⑤	⑥
		①	②	③	④	⑤	⑥

	καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό						
15	Ζητάτε από ένα/ μια φίλο/ η να σας κάνει μια μεγάλη χάρη. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η φίλος/ η θα σας έκανε αυτή τη χάρη; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι θα μου έκανε πρόθυμα αυτή τη χάρη. 1=καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
16	Ρωτάτε τον/ τη σύντροφό σας εάν σας αγαπάει πραγματικά. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η σύντροφός σας θα απαντούσε θετικά; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι θα απαντούσε θετικά με ειλικρίνεια. 1=καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
17	Πηγαίνετε σε ένα πάρτι, προσέχετε κάποιον/ α στην άλλη άκρη του δωματίου και του/ της ζητάτε να χορέψετε. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν το άτομο αυτό θα ήθελε να χορέψει μαζί σας; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι θα ήθελε να χορέψει μαζί μου. 1=καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥
18	Ζητάτε από το/ τη σύντροφό σας έρθει σπίτι να γνωρίσει τους γονείς σας. α. Πόσο ανήσυχοι θα ήσασταν σχετικά με το αν ο/ η σύντροφος σας θα ήθελε να γνωρίσει τους γονείς σας; 1=καθόλου 6=πάρα πολύ β. Θα περίμενα ότι ο/ η σύντροφός μου θα ήθελε να γνωρίσει τους γονείς μου. 1=καθόλου πιθανό 6=πολύ πιθανό	① ①	② ②	③ ③	④ ④	⑤ ⑤	⑥ ⑥

Σας παρακαλούμε, προτού ξεκινήσετε τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να διαβάσετε τις οδηγίες προσεκτικά.

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από 101 προτάσεις, οι οποίες αναφέρονται στις διαστάσεις από τις οποίες συντίθεται η προσωπικότητα του κάθε ατόμου. Διαβάσετε προσεκτικά την κάθε πρόταση, και προσπαθήστε να δώσετε την πρώτη απάντηση που σας έρχεται στο μυαλό, με απόλυτη ειλικρίνεια. Δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις, καθώς ο κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός και αντιδρά με διαφορετικό τρόπο στις καταστάσεις.

Παρ' όλα αυτά, για να εξασφαλιστεί η σωστή αξιολόγηση αυτού του ερωτηματολογίου, έχουν χρησιμοποιηθεί ειδικές τεχνικές, οι οποίες μπορούν να ανιχνεύουν τις ψεύτικες απαντήσεις, και να ακυρώνουν το ερωτηματολόγιο. Για το λόγο αυτό, προσπαθήστε να περιγράψετε τον εαυτό σας, δίνοντας κάθε φορά την απάντηση που σας αντιπροσωπεύει καλύτερα, με απόλυτη ειλικρίνεια. Από την πλευρά μας, σας υποσχόμαστε πλήρη εμπιστευτικότητα και εχεμύθεια.

Για κάθε πρόταση, υπάρχουν πέντε επιλογές, οι οποίες αντιστοιχούν σε αριθμούς από το 1 "διαφωνώ απόλυτα" μέχρι το 5 "συμφωνώ απόλυτα". Αφού διαβάσετε την κάθε πρόταση, μαυρίστε το κυκλάκι που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις πέντε επιλογές, ανάλογα με το πόσο αυτή σας αντιπροσωπεύει ή όχι.

Πιο συγκεκριμένα: Σημειώστε "1" όταν διαφωνείτε απόλυτα με την πρόταση ή όταν αυτή δεν σας αντιπροσωπεύει καθόλου.	①	②	③	④	⑤
Σημειώστε "2" όταν δεν τη θεωρείτε αντιπροσωπευτική, ή απλά διαφωνείτε.	①	②	③	④	⑤
Σημειώστε "3" όταν δεν μπορείτε να αποφασίσετε αν η πρόταση σας αντιπροσωπεύει ή όχι ή, όταν έχετε ουδέτερη στάση.	①	②	③	④	⑤
Σημειώστε "4" όταν η πρόταση τις περισσότερες φορές σας αντιπροσωπεύει ή όταν απλά συμφωνείτε μ' αυτή.	①	②	③	④	⑤
Σημειώστε "5" όταν η πρόταση σας αντιπροσωπεύει πλήρως ή όταν συμφωνείτε απόλυτα μ' αυτή.	①	②	③	④	⑤

1	Πολύ συχνά αναλαμβάνω να οργανώσω τις δραστηριότητες της παρέας μου.	①	②	③	④	⑤
2	Χάνω εύκολα την ηρεμία μου όταν κάτι μου πάει στραβά.	①	②	③	④	⑤
3	Όταν αντιμετωπίζω μια κρίσιμη κατάσταση, συνήθως διατηρώ την ψυχραιμία μου.	①	②	③	④	⑤
4	Ποτέ μου δεν έχω κλέψει σε παιχνίδι	①	②	③	④	⑤
5	Πιστεύω ότι τα παραμύθια και οι φανταστικές ιστορίες είναι μόνο για τα παιδιά.	①	②	③	④	⑤
6	Μου αρέσει να πηγαίνω σε μέρη που γίνονται καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (π.χ. εκθέσεις, κονσέρτα, κλπ.)	①	②	③	④	⑤
7	Δεν έχω πάρει ποτέ κάτι που ανήκε σε κάποιον άλλο.	①	②	③	④	⑤
8	Συνήθως εμπιστεύομαι τους άλλους ανθρώπους.	①	②	③	④	⑤
9	Όταν κάποιος ζητά τη βοήθεια μου, σπεύδω να τον βοηθήσω εγκαταλείποντας οτιδήποτε κάνω εκείνη τη στιγμή.	①	②	③	④	⑤
10	Είμαι ευάλωτος/ η στους “πειρασμούς	①	②	③	④	⑤
11	Δυσκολεύομαι να μιλάω μπροστά σε μεγάλο ακροατήριο.	①	②	③	④	⑤
12	Μερικές φορές μου έρχεται να βρίσω.	①	②	③	④	⑤
13	Είμαι πολύ δραστήριο και ζωντανό άτομο.	①	②	③	④	⑤
14	Γενικά, είμαι αισιόδοξο και χαρούμενο άτομο.	①	②	③	④	⑤
15	Συνήθως διατηρώ την ψυχραιμία μου, ακόμη και όταν τα χρονικά περιθώρια στενεύουν.	①	②	③	④	⑤

16	Πάντοτε επιστρέφω τα χρήματα που βρίσκω, όσο μικρό και αν είναι το ποσό.	①	②	③	④	⑤
17	Εκνευρίζομαι πολύ εύκολα.	①	②	③	④	⑤
18	Όταν βρίσκομαι σε κίνδυνο, συχνά πανικοβάλλομαι.	①	②	③	④	⑤
19	Κουράζομαι να διαβάζω λογοτεχνικά βιβλία.	①	②	③	④	⑤
20	Λέω πάντοτε την αλήθεια.	①	②	③	④	⑤
21	Μου αρέσει πολύ να αναλύω φιλοσοφικά και υπαρξιακά θέματα.	①	②	③	④	⑤
22	Είμαι σίγουρος/ η ότι υπάρχει μία μόνο αληθινή θρησκεία.	①	②	③	④	⑤
23	Συνήθως δυσκολεύομαι να πω όχι όταν κάποιος μου ζητά κάτι.	①	②	③	④	⑤

24	Δυσκολεύομαι να εξαπατήσω κάποιον, ακόμη και όταν δεν κινδυνεύω να με ανακαλύψουν.	①	②	③	④	⑤
25	Μερικές φορές όταν βιάζομαι, κάνω μόνο τόση δουλειά όσο χρειάζεται για να “τα μπαλώσω”.	①	②	③	④	⑤
26	Μου αρέσει να βάζω στόχους στη ζωή μου και να εργάζομαι σκληρά για να τους πετύχω.	①	②	③	④	⑤
27	Πολύ συχνά οι άλλοι μου λένε ότι αντιδρώ με επιπολαιότητα.	①	②	③	④	⑤
28	Μου αρέσει να βλέπω ερωτικές σκηνές στην τηλεόραση.	①	②	③	④	⑤
29	Δύσκολα κάνω καινούργιους φίλους.	①	②	③	④	⑤
30	Συνήθως αποφεύγω τις δραστηριότητες που ακολουθούν γρήγορους ρυθμούς.	①	②	③	④	⑤
31	Συνήθως προσπαθώ να αποφεύγω ριψοκίνδυνες καταστάσεις.	①	②	③	④	⑤
32	Ποτέ δεν έχω πετάξει ένα σκουπίδι στο δρόμο.	①	②	③	④	⑤

33	Θεωρώ τον εαυτό μου ήρεμο άτομο.	①	②	③	④	⑤
34	Στεναχωριέμαι περισσότερες φορές απ' ότι συνήθως οι περισσότεροι άνθρωποι.	①	②	③	④	⑤
35	Μερικές φορές νιώθω τελείως ανίκανος/ η να αντιμετωπίσω τις απαιτήσεις της ζωής.	①	②	③	④	⑤
36	Αν μπορούσα να μπω σ' ένα κινηματογράφο χωρίς να πληρώσω, και χωρίς τον κίνδυνο να με ανακαλύψουν, θα το έκανα.	①	②	③	④	⑤
37	Ενδιαφέρομαι για όλες τις μορφές τέχνης.	①	②	③	④	⑤
38	Πρέπει να ελέγχουμε τα συναισθήματα μας για να μπορούμε να σκεφτόμαστε καθαρά.	①	②	③	④	⑤
39	Τις περισσότερες φορές κάνω θετικές κρίσεις για τα άλλα άτομα.	①	②	③	④	⑤
40	Ποτέ δεν ευχήθηκα να πάθει κάτι κακό ένας άνθρωπος.	①	②	③	④	⑤
41	Όταν κάποιος έχει ανάγκη, πάντοτε τον βοηθώ.	①	②	③	④	⑤
42	Όταν κάποιος μου φερθεί άσχημα, θα βρω κάποια στιγμή την κατάλληλη ευκαιρία και θα του το ανταποδώσω.	①	②	③	④	⑤
43	Προσπαθώ να βοηθώ τους φτωχούς και δυστυχημένους όσο περισσότερο μπορώ.	①	②	③	④	⑤
44	Υπήρξαν στιγμές που επέμεινα να γίνουν τα πράγματα όπως ακριβώς τα ήθελα εγώ.	①	②	③	④	⑤
45	Συνήθως ολοκληρώνω οτιδήποτε αρχίζω.	①	②	③	④	⑤
46	Τις περισσότερες φορές το δωμάτιο μου είναι ακατάστατο.	①	②	③	④	⑤
47	Συχνά αναβάλλω για αύριο, πράγματα που έχω να κάνω σήμερα.	①	②	③	④	⑤
48	Ποτέ μου δεν είπα σκόπιμα κάτι, για να πληγώσω κάποιον.	①	②	③	④	⑤
49	Γενικά, δεν αναλαμβάνω πολλές πρωτοβουλίες στη ζωή μου.	①	②	③	④	⑤
50	Μου αρέσει να ασχολούμαι με πολλές και διάφορες δραστηριότητες.	①	②	③	④	⑤
51	Μου αρέσει πάρα πολύ να γνωρίζω καινούργιους ανθρώπους.	①	②	③	④	⑤
52	Πριν από κάθε εκλογική αναμέτρηση (π.χ. στο σχολείο, πανεπιστήμιο, εργασιακό χώρο, γενικές εκλογές) εξετάζω με προσοχή τα προσόντα όλων των υποψηφίων.	①	②	③	④	⑤

53	Δεν είμαι διαχυτικό άτομο στις εκδηλώσεις μου	①	②	③	④	⑤
54	Είμαι άτομο που αγχώνεται πολύ εύκολα.	①	②	③	④	⑤
55	Σπάνια νιώθω θλίψη ή κατάθλιψη.	①	②	③	④	⑤
56	Μερικές φορές όταν δεν αισθάνομαι καλά, γίνομαι δύστροπος/ η.	①	②	③	④	⑤
57	Μερικές φορές παθαίνω κρίσεις πανικού.	①	②	③	④	⑤
58	Πιστεύω ότι η τέχνη είναι βαρετή.	①	②	③	④	⑤
59	Όσο πιο κοντά στις παραδοσιακές της αξίες παραμένει μια κοινωνία, τόσο πιο ηθική και σταθερή είναι.	①	②	③	④	⑤
60	Κάπου κάπου, σκέφτομαι πράγματα πολύ άσχημα για να μιλήσω γι' αυτά.	①	②	③	④	⑤
61	Θεωρώ υποχρέωση μου να βοηθώ αυτούς που έχουν ανάγκη.	①	②	③	④	⑤
62	Οι άνθρωποι που με ξέρουν πιστεύουν ότι είμαι εργασιομανής.	①	②	③	④	⑤
63	Μερικές φορές δε δείχνω την απαραίτητη προσοχή που απαιτούν οι περιστάσεις.	①	②	③	④	⑤
64	Πότε πότε, κουτσομπολεύω λιγάκι.	①	②	③	④	⑤
65	Πολλοί άνθρωποι που με ξέρουν με χαρακτηρίζουν εξωστρεφή.	①	②	③	④	⑤
66	Είμαι άτομο που δεν αγχώνεται εύκολα.	①	②	③	④	⑤
67	Σπάνια χάνω την ψυχραιμία μου.	①	②	③	④	⑤
68	Ποτέ δεν μετανιώνω για κάτι που έκανα.	①	②	③	④	⑤
69	Τις περισσότερες φορές είμαι απαισιόδοξος/ η.	①	②	③	④	⑤
70	Πιστεύω ότι δεν μπορεί να στηριχθεί κανείς πάνω σε ανθρώπους που συνηθίζουν να ονειροπολούν στη ζωή τους.	①	②	③	④	⑤
71	Σπάνια δένομαι συναισθηματικά με άτομα, μέρη, ή αντικείμενα.	①	②	③	④	⑤
72	Δεν στεναχωριέμαι ποτέ για μικρά και ανόητα πράγματα.	①	②	③	④	⑤
73	Κερδίζει κανείς περισσότερα όταν εμπιστεύεται τους άλλους, παρά όταν είναι καχύποπτος/ η απέναντι τους.	①	②	③	④	⑤
74	Όταν κάποιος μου μιλήσει άσχημα, το ξεχνάω εύκολα.	①	②	③	④	⑤

75	Συγκινούμαι πολύ εύκολα από τον ανθρώπινο πόνο.	①	②	③	④	⑤
76	Δεν κουράζομαι εύκολα.	①	②	③	④	⑤
77	Θέλω να είμαι απόλυτα ακριβής και συνεπής σε όλες μου τις ενέργειες.	①	②	③	④	⑤
78	Όταν κάποια δραστηριότητα είναι πολύ δύσκολη, συχνά απογοητεύομαι και τελικά την εγκαταλείπω.	①	②	③	④	⑤
79	Είμαι γνωστός/ ή για τη σοβαρότητα που με διακρίνει στη λήψη αποφάσεων.	①	②	③	④	⑤
80	Δεν με ενοχλεί τι σκέφτονται οι άλλοι για μένα.	①	②	③	④	⑤
81	Όταν βρίσκομαι σε μία παρέα, συνήθως ξεκινώ τη συζήτηση.	①	②	③	④	⑤
82	Συνήθως αφήνω κάποιον άλλο να αναλάβει υπεύθυνη θέση σε κάποια οργάνωση, στην οποία είμαι μέλος.	①	②	③	④	⑤
83	Νιώθω ότι έχω τις δυνατότητες να επιτύχω πολύ σπουδαία πράγματα στη ζωή μου.	①	②	③	④	⑤
84	Ονειρεύομαι συχνά πράγματα, τα οποία είναι καλύτερα να τα κρατώ για τον εαυτό μου.	①	②	③	④	⑤
85	Είναι φορές που πιστεύω ότι όλα μου πάνε στραβά.	①	②	③	④	⑤
86	Δεν μου αρέσει να ονειροπολώ γιατί πιστεύω ότι είναι χάσιμο χρόνου.	①	②	③	④	⑤
87	Πιστεύω ότι είμαι άτομο που εκτιμά την τέχνη.	①	②	③	④	⑤
88	Κλαίω εύκολα.	①	②	③	④	⑤
89	Ο δυνατός άνθρωπος δε δείχνει τη συγκίνηση και τα συναισθήματα του μπροστά σε άλλους.	①	②	③	④	⑤
90	Οι θρησκευτικές αρχές και αξίες δεν πρέπει να αμφισβητούνται.	①	②	③	④	⑤
91	Πολλοί πιστεύουν, ότι έχω πάντοτε μια καλή κουβέντα να πω για κάθε άνθρωπο που ξέρω.	①	②	③	④	⑤
92	Είμαι ευτυχισμένος/ η τον περισσότερο καιρό.	①	②	③	④	⑤
93	Πολλοί άνθρωποι κάνουν λάθος αν πιστεύουν ότι είμαι εγωιστής/ τρια.	①	②	③	④	⑤
94	Δεν μου αρέσει να εκδικούμαι τους άλλους, ακόμη και όταν με	①	②	③	④	⑤

	έχουν βλάψει.					
95	Προτιμώ να επαινώ τους άλλους, παρά τον εαυτό μου.	①	②	③	④	⑤
96	Έχω φοβηθεί από πρόσωπα ή πράγματα που ήξερα ότι δεν μπορούσαν να με βλάψουν (π.χ. σκιές, σκοτάδι, κλπ.).	①	②	③	④	⑤
97	Με οτιδήποτε και αν ασχολούμαι, θέλω να το κάνω τέλεια.	①	②	③	④	⑤
98	Όταν ασχολούμαι με κάτι, αφοσιώνομαι τελείως σ' αυτό μέχρι να το ολοκληρώσω.	①	②	③	④	⑤
99	Είμαι άτομο που κατευθύνεται περισσότερο από τις ορμές και τις επιθυμίες του, παρά από τη λογική.	①	②	③	④	⑤
100	Η κριτική και η επίπληξη με στεναχωρούν.	①	②	③	④	⑤
101	Πάντοτε διεκδικώ τα δικαιώματά μου.	①	②	③	④	⑤

